

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY
PALACKÉHO V OLOMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

**PŘEKLAD SOUČASNÉHO RUSKÉHO
DRAMATU *ZMIZELÝ CYKLISTA (ISČEZNUVŠIJ
VĚLOSIPĚDIST)***

**TRANSLATION OF THE CONTEMPORARY RUSSIAN
DRAMA *A VANISHED CYCLIST***

Vypracovala: Veronika Smolková

Vedoucí práce: Mgr. Martina Pálušová, Ph.D.

2021

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne

.....

podpis

Děkuji Mgr. Martině Pálušové, Ph.D., za její pomoc, cenné a přínosné rady, které mi během psaní bakalářské práce poskytla.

.....

podpis

ÚVOD	5
1. KONSTANTIN KOSTĚNKO	6
2. PROBLEMATIKA PŘEKladU DIVADELNÍCH HER	8
3. ANALÝZA DIVADELNÍ HRY	12
3.1. DĚJ	13
3.2. POSTAVY	19
3.3. TÉMA A HLAVNÍ MOTIVY DIVADELNÍ HRY	23
4. PŘEKlad DIVADELNÍ HRY ZMIZELÝ CYKLISTA	25
5. TRANSLATOLOGICKÝ ROZBOR	46
5.1. <i>Překlad vulgarismů</i>	46
5.2. <i>Překlad matematických jevů</i>	47
5.3. <i>Slangové výrazy</i>	48
5.4. <i>Překlad slovních hříček</i>	48
5.5. <i>Překlad medicínských termínů</i>	50
5.6. <i>Celkové zhodnocení jazyka a textu přeložené divadelní hry</i>	52
ZÁVĚR	53
PRAMENY A LITERATURA	54
PRAMENY	54
LITERATURA.....	54
INTERNETOVÉ ZDROJE	55
PE3IOME	56
PŘÍLOHA	61
ANOTACE	84
ANNOTATION	84

ÚVOD

Cílem této bakalářské práce je především překlad novodobé tragikomedie Kostantina Kostěnka *Zmizelý cyklista* (*Исчезнувший велосипедист*). Bude se jednat o první překlad této hry do českého jazyka a zároveň první překlad Kostěnkova díla do češtiny vůbec. Hlavním cílem práce je tedy převod hry do českého kulturního prostoru při dodržení všech překladatelských zásad, a to takovým způsobem, aby byla pro českého diváka srozumitelná a zároveň se neodchylovala od původních myšlenek a idejí jejího autora.

V současné dramatické tvorbě figuruje mnoho ruských jmen, avšak českému divákovi zcela neznámých. Divadelní hry současných dramatiků ruské národnosti se totiž na českých divadelních scénách moc neinscenují. Pokud se člověk alespoň letmo zajímá o ruské drama, mohl by si vybavit jména jako Ivan Vyrypajev, Vasilij Sigarev, Nikolaj Koljada, Jevgenij Griškovec, Galina Siňkina či Oleg a Vladimir Presňakovovi. Tím bohužel výčet ruských autorů známých českému divákovi končí. Naším záměrem bylo vybrat si pro překlad dílo autora u nás dosud neznámého. Druhým důvodem je, že nás divadelní hra *Zmizelý cyklista* zaujala hned po prvním přečtení, a proto se domníváme, že by mohla mít ohlas i u českého diváka.

Práce je strukturována do pěti samostatných kapitol a několika podkapitol. Nejprve si představíme osobnost samotného Konstantina Kostěnka, o kterém zatím české publikum nemá povědomí, jelikož žádná z jeho her doposud nebyla přeložena. Krátce nastíníme jeho biografii a uvedeme významná ocenění, která za své dílo získal. Druhá kapitola se bude věnovat problematice překladu divadelních her. Pro tuto část bakalářské práce bude stěžejní dílo Jiřího Levého, konkrétně kniha *Umění překladu*. Zaměříme se na to, čím je překlad divadelních her charakteristický a na co je potřeba během překládání tohoto typu uměleckého textu soustředit naši pozornost. Ve třetí kapitole se budeme věnovat analýze divadelní hry, ve které postupně objasníme její čas, prostor, děj a téma. Následně budeme charakterizovat postavy a způsob jejich vyjadřování. Čtvrtá kapitola je pro tuto práci stěžejní, jelikož bude obsahovat samotný překlad hry *Zmizelý cyklista*. Pátá kapitola bude zasvěcena translátologickému rozboru českého překladu hry. Rozdělíme ji na několik podkapitol, přičemž v každé z nich budeme komentovat určité jazykové jevy, se kterými jsme se při překladu potýkali. Vše budeme demonstrovat na konkrétních ukázkách z divadelní hry a českého překladu.

1. KONSTANTIN KOSTĚNKO

Konstantin Stanislavovič Kostěnko byl ruský dramatik, prozaik a scénárista. Narodil se 23. ledna v roce 1966 v ruském městečku Artom, které se nachází poblíž Vladivostoku v Přímořském kraji. K literatuře a divadlu si našel vztah už v dětství, na střední škole byl často nazýván spisovatelem-samoukem. Po úspěšném zakončení studia začal pracovat jako editor v nakladatelství *Pronin*. V roce 1999 se rozhodl věnovat dramatické tvorbě, přičemž na začátku roku 2004 měl napsaných již 18 divadelních her.

Mezi jeho první divadelní hry patří například *Diagnoz: Happy Birthday*, která byla v roce 2001 představena na festivalu *Vostok-Zapad-Zerkalo*. Ve stejném roce měl také literární premiéru, kdy mu v rámci téhož festivalu vyšel jeho první sborník her.

Slávu Konstantinu Kostěnkovi přinesla divadelní hra s názvem *Klaustrofobia*. Její děj se odehrává během jednoho dne ve věznici, kde jsou spolu v jedné cele zavření tři muži, kteří jsou do určité míry jakýmsi vězeňskými archetypy postav. Prvním z nich je věčně zmrzlý recidivista Priščepa, druhý je inteligentní Garin, a třetí je tulák Němoj. Ve hře je popsán jejich primitivní způsob vězeňského života, noční přípravování „čifiru“ neboli „magoráku“ (velmi silného výluhu čaje s psychostimulačními účinky), nekonečné rozhovory o svobodě a radosti, kterou jim přináší například kondenzované mléko nebo krabička cigaret. Je to divadelní hra o svobodě, ve které ovšem svoboda jako taková zcela chybí.

Klaustrofobia byla poprvé uvedena režisérem a dramatikem Nikolajem Koljadou na podzim roku 2003 v divadle Koljada tjeatr v Jekatěrinburgu. V roce 2005 se také hrála v divadle Stefana Jarasza v polském městě Lodž.

V roce 2006 byla v bulharském městě Vraca uvedena jeho divadelní hra *Svinji*. Premiéra divadelní hry *Hitler a Hitler* se odehrála v roce 2007 v srbském divadle Atelje 212 v Bělehradu. O rok později se hrála v litevském komorním divadle ve městě Kaunas.

Jeho divadelní hra *Rodina* v roce 2011 vyhrála první místo na festivalu divadla a filmu *Textura*. V roce 2012 tato hra obdržela speciální cenu *Dolg. Čest. Dostojinstvo*. Povídka *Daleko na kvadratnoj zemlje* v roce 2017 vyhrála cenu *Rukopis goda* v nominaci Knihy pro děti. Dětské fantasy se odehrává daleko ve vesmíru, na planetě ve tvaru čtverce, která je zcela obydlena králiky. Jejich králičí civilizace se ve mnohém podobá té naší. Potýkají se se stejnými problémy a říkají si lidskými jmény.

Hlavní roli v povídce hraje rodina Krolíkových. Hlavě rodiny říkají Anton Ivanovič, jeho manželka se jmenuje Světlana Sergejevna. Mají spolu dvě malá králíčata – školačku Áňu, která chodí do první třídy, a jejího mladšího bratříčka Vitalika. S rodinou Krolíkových se setkáváme v momentě, kdy si chtějí pořídit větší bydlení namísto jejich malého kutlochu, ve kterém doposud žili. To se jim samozřejmě podaří, ale zároveň se spolu s tím spustí lavina neuvěřitelných událostí. Malý králíček Vitalik začíná hledat pirátský poklad, Anton Ivanovič se neustále prohání se svým vlastním odrazem v zrcadle a Áňa nachází svého vysněného prince.

Kostěnkovy divadelní hry byly také často nominovány na hlavní výhry v soutěži dramatiků s názvem *Eurasie*. Již výše zmiňovaná hra *Klaustrofobia* v roce 2003 v soutěži *Eurasie* vyhrála v Jekatěrinburgu třetí místo, dále v roce 2004 získala první místo divadelní hra *Radioserial* a o rok později se na třetím místě umístila divadelní hra *Hitler a Hitler*. Mezi jeho poslední úspěchy patří zejména výhra na festivalu *Kulminacija*, kde se na prvním místě umístila divadelní hra *Zmizelý cyklista (Isčeznuvšij vėlosipėdist)*. Tuto cenu autor bohužel obdržel posmrtně.

„Zesnul velmi talentovaný dramaturg a spisovatel. Bylo mu teprve 53 let. Spisovatel, který napsal obrovské množství krásných divadelních her a filmových scénářů.“¹ Takto byla oznámena smrt Konstantina Kostěnka na internetových stránkách Centra současné dramatiky v Jekatěrinburgu.

¹ Журнал Театр. Умер драматург Константин Костенко. Журнал Театр. Всě о театре в России и мире [online]. [cit. 28.04.2021]. Dostupné z: <http://oteatre.info/umer-dramaturg-konstantin-kostenko/>. Překlad Veronika Smolková.

2. PROBLEMATIKA PŘEKLADU DIVADELNÍCH HER

V této části bakalářské práce se budeme zabývat specifiky překládání dramatu, přičemž budeme čerpat především z *Umění překladu* Jiřího Levého, *Překladu dramatu* Aleny Morávkové, či knihy *Drama jako básnické dílo* Jiřího Veltruského.

Jeden z prvních a velmi důležitých bodů, který Jiří Levý zmiňuje, je srozumitelnost a mluvnost překladu. Jelikož jsou texty divadelních her určené ke čtení i poslechu, je potřeba, aby text dokázal sloužit oběma těmto skupinám. Překladatel musí zaručit, že herci na jevišti nebudou mít problém s vyslovováním a diváci budou dialogu rozumět. Proto by se překladatelé měli v překladu snažit eliminovat obtížně vyslovitelná slova a rovněž používat jednoduché větné konstrukce, pokud to však originální text dovoluje. Existuje řada dalších faktorů, mezi něž patří například akustika v daném divadelním sále či schopnost artikulace herců. Také velmi záleží na tom, do jakého jazyka se divadelní hra překládá, a jak se tento jazyk v historii vyvíjel.

Jako druhý bod Jiří Levý vyzdvihuje stylizaci divadelní řeči. Jevištní mluva se velmi liší od té, kterou používáme v každodenním běžném životě, přičemž obě se v historickém kontextu postupně vyvíjely vlastním směrem. Divadelní tradice některých zemí se mohou silně lišit. Na tuto skutečnost musí překladatel brát ohled a vědět, co a jakým způsobem si může dovolit napsat, respektive co čtenáři či publikum ochotně přijmou a zpracují.

Psaná forma divadelní hry naznačuje kvalitu řeči jen lehce. Bez intonace, tempa a dalších faktorů by nebylo možné předat divákovi opravdový obraz toho, čeho chtěl autor dosáhnout. Tento úkol mají na starost herci, kteří s pomocí režiséra, svých profesionálních schopností a režijních poznámek autora vytváří na jevišti obraz, který odpovídá autorovým slovům a myšlenkám psaným na papíře. Herci musí jednat tak, aby byla zachována původní energie divadelní hry, kterou jí její autor přídělil. Pro překladatele platí to stejné. Měl by na díle pracovat takovým způsobem, aby se jeho energie neodchýlila od originálu jiným směrem.

„Drama je jednání: postavy mají své cíle, které sledují, a protože cíle mnohých postav (nebo skupin postav) se rozcházejí, dochází mezi nimi ke konfliktu.“² Během tohoto konfliktu se jednotlivé postavy snaží ostatní ovlivnit tak, aby jim pomohli splnit jejich vlastní cíle, nebo aby jim přinejmenším v průběhu snahy o jejich dosažení

² LEVÝ, Jiří a Karel HAUSENBLAS. *Umění překladu*. 2., dopl. vyd. Praha: Panorama, 1983. Pyramida (Panorama)., str. 180.

nestáli v cestě. V důsledku těchto konfliktů je na jevišti možné vidět dva typy jednání. Prvním je jednání fyzické, do kterého se může řadit například styl postoje, chůze nebo držení těla. Fyzické jednání může být omezeno pouze na mimiku, různá gesta či výrazy v obličeji, kterými můžou postavy vyjadřovat své emoce.

Druhým typem jednání je podle Jiřího Levého jednání slovní, při kterém se může měnit význam slova či věty podle toho, jak jsou předneseny. Slovní a fyzické jednání se na scéně často doplňuje, v důsledku čehož vzniká ještě konkrétnější obraz jednotlivých postav. Každá postava má svůj postoj či styl řeči, který poukazuje na její charakter, ale také nám postupně odkrývá předpoklady pro její konflikt s ostatními postavami. Postavy na jevišti ztělesňují určité životní názory a postoje. A co nám pomůže odkrýt je ještě více do hloubky? Samotný dialog, který řídí chod celé divadelní hry, ohraničuje chování jednotlivých postav a určuje, čím se mezi sebou dané postavy liší. „Dobrý dialog obsahuje takových „řídících momentů“ tolik, aby stačily na vytvoření životné postavy, na odůvodnění jejího jednání, a aby herec nemusel při dotváření postavy nemusel improvizovat a tápat.“³ Je důležité, aby se postava před očima diváka postupně vyvíjela, proto by měl autor některé její rysy zpočátku nechat zcela utajeny. Sám autor překladu si musí nejen uvědomovat hodnotu dialogu, ale také jej správně pochopit. Charakter postavy lze v divadelní hře zjistit jen a pouze z toho, co o sobě postava říká sama, a co o ní říkají postavy další. Jako poslední v kapitole Překládání divadelních her Jiří Levý zmiňuje fakt, že překladatel nesmí jednat přímočaře. Neměl by se držet jedné struktury či jednoho typu jazyka, jelikož každá postava, stejně jako člověk, může být jiné povahy.

Jeden z nejdůležitějších momentů vůbec je samotný přístup k překládání divadelních her. Jiří Levý dramatické texty zařazoval do skupiny překladů literárních, které se od ostatní poezie a prózy liší především dialogem, stylem řeči a charakteristikou postav. Jinak řečeno, liší se svým dramatickým postupem. Už před dílem Levého však začaly vznikat spory, zda je drama opravdu uměleckým dílem, které máme zařazovat mezi ostatní literární texty, nebo by se na něj mělo nahlížet jako na samostatnou disciplínu, která nestojí v jedné řadě s ostatními typy literárních děl. V průběhu celkového vývoje překladu dramatu se vymezyly dva typy překladů podle toho, k čemu jsou určeny. Prvním typem je překlad divadelní hry, která je určena ke čtení, druhým je hra přeložená za účelem inscenace. Dle názoru J. Levého

³ LEVÝ, Jiří a Karel HAUSENBLAS. Umění překladu. 2., dopl. vyd. Praha: Panorama, 1983. Pyramida (Panorama)., str. 186.

je divadelní hra buď určena k inscenaci, nebo ke čtení. Divadelní teoretik Jiří Veltruský má na tuto problematiku opačný názor, podle něj divadelní hra může být určena jako podklad pro inscenaci a zároveň obstát i v pozici uměleckého textu, který je určený pouze pro čtení.⁴ První typ, tedy divadelní hra určená ke čtení, byl uplatňován spíše v historii.⁵ Nicméně v moderní době, a především v posledních letech je velká poptávka po divadelních hrách, které obstojí v obou případech. Ve 21. století si většina překladatelů divadelních her jen těžko dokáže představit, že by se po dokončení jejich práce nezinscenovala na jevišti. To potvrzuje i česká teatroložka a překladatelka žijící v Berlíně Barbora Schnelle v rozhovoru pro časopis *Plav*, kde konstatuje, že „divadelní hra se překládá zejména se záměrem uvést ji na jeviště.“⁶

V obou typech překladu divadelní hry musí překladatel ovládat hned několik schopností. Jednou z nich je schopnost dramatická, což znamená, že by překladatel měl mít dostatečné znalosti dramatické tvorby jak originálního jazyka, tak i jazyka, do kterého překládá. Měl by být schopen orientace v dramatické sféře domácí i zahraniční. Každá divadelní hra se po jejím přeložení dostává do jiného kulturního kontextu a prostředí.⁷ Úloha překladatele tkví zejména v předání informace divákovi takovým způsobem, aby ji dobře zpracoval a pochopil, pokud jsou mezi jazyky velké kulturní rozdíly. V nejlepším případě překladatel na základě svých znalostí a intuice vybere takovou divadelní hru, o které je přesvědčený, že na domácí půdě nalezne ohlas, nebo svým obsahem domácí divadelní sféru dokonce obohatí.

Další schopnost, která u překladatele dramatu rozhodně není na škodu, můžeme nazvat hereckou. Při své práci by se měl překladatel umět vžít do situace jednotlivých postav a jejich konfliktů.⁸

Tam, kde končí práce překladatele, nastupuje režisér s celým uměleckým týmem, aby dílo mohlo být dokončeno a divadelní hra se dočkala své premiéry. Překladatel tento proces v podstatě ovlivňuje od začátku až do samého konce. Musí se ujistit, že na jevišti nebudou vznikat komplikace způsobené nedostatkem hercovy

⁴ VELTRUSKÝ, Jiří, OSOLSOBĚ, Ivo, ed. *Drama jako básnické dílo*. Brno: Host, 1999. Strukturalistická knihovna. ISBN 80-86055-60-4., str.9.

⁵ MORÁVKOVÁ, Alena. Překlad dramatu. In HRALA, Milan (ed.). *Český překlad 1945-2003*. Praha: Univerzita Karlova, 2003, s. 51-53. ISBN 80-7308-083-4., str. 51.

⁶ PLAV. Měsíčník pro světovou literaturu. Překladatelství je řemeslo, ve kterém se lze pořád zdokonalovat [online]. [cit. 03.05.2021]. Dostupné z: <https://www.svetovka.cz/2019/07/04-2019-rozhovor2/>.

⁷ MORÁVKOVÁ, Alena. Překlad dramatu. In HRALA, Milan (ed.). *Český překlad 1945-2003*. Praha: Univerzita Karlova, 2003, s. 51-53. ISBN 80-7308-083-4., str. 51.

⁸ Tamtéž, str. 51.

dechové kapacity. Musí od samého počátku dbát na to, aby text divadelní hry byl srozumitelný, libozvučný, neobsahoval zbytečně nahromaděné souhlásky či sykavky.⁹ Překladatel by měl docílit maximální srozumitelnosti vyjádření, a to nejen ve prospěch herců. Čtenáři se v knize mohou vrátit k místu, které jim bylo nejasné, diváci však takovou možnost nemají, a proto musí být vyjádření na jevišti přesné.

⁹ MORÁVKOVÁ, Alena. Překlad dramatu. In HRALA, Milan (ed.). Český překlad 1945-2003. Praha: Univerzita Karlova, 2003, s. 51-53. ISBN 80-7308-083-4., str. 51.

3. ANALÝZA DIVADELNÍ HRY

V této kapitole se zaměříme na analýzu divadelní hry *Zmizelý cyklista*. Budeme zkoumat čas a prostor divadelní hry, děj a téma, jednotlivé postavy, jejich jednání a vyjadřování, členění a strukturu textu. Dále určíme žánr hry, provedeme celkový rozbor jazyka, motivů a konfliktů, které se ve hře vyskytují. Jednotlivá tvrzení budeme demonstrovat na úryvcích z přeloženého textu divadelní hry.

Divadelní hru *Zmizelý cyklista* napsal ruský dramatik Konstantin Stanislavovič Kostěnko v květnu roku 2016. O dva roky později byla hra vydána knižně nakladatelstvím *FTM* v Moskvě. V roce 2020 se hra dočkala opublikování ve sborníku divadelních her Kostěnka s názvem *Zmizelý cyklista a další divadelní hry*. Bohužel byla kniha vydána posmrtně, autor v roce 2019 zemřel ve věku 53 let. Se *Zmizelým cyklistou* Konstantin Kostěnko vyhrál v roce 2019 první místo v soutěži *Kulminacija*. Cenu však získal také posmrtně.

Od samého začátku je hra velmi specifická, jelikož její děj se odehrává v učebnici matematiky pro pátou třídu. Po proniknutí do problémů a konfliktů jednotlivých postav však zjišťujeme, že se v příběhu vyskytují docela obyčejní lidé s docela obyčejnými problémy, se kterými se nutně nemusí potýkat pouze obyvatelé učebnice matematiky. Proto by se dalo konstatovat, že svými motivy je divadelní hra velmi nadčasová. S psychickými problémy či ztrátou zaměstnání se během života může potýkat opravdu každý.

Časové zařazení děje divadelní hry není zcela jasné a nikde se o konkrétním roce či datu nepíše. Jedinou zmínku o čase můžeme najít v prvním dějství, kdy se vyšetřovatel ptá chodce, jak dlouho se s cyklistou znají. Chodec na tuto otázku odpovídá, že zná cyklistu od té doby, co se jejich úloha objevila v učebnici matematiky pro pátý ročník. Dodává, že se tato událost datuje před druhou světovou válkou. Z textu je očividné, že od druhé světové války již uplynula dlouhá doba. Samotný příběh se tedy může odehrávat na časové přímce, která začíná někde ve druhé polovině 20. století a končí na začátku století 21.

VYŠETŘOVATEL. Jak dlouho jste ho znal?

CHODEC. Nepamatuji si přesně. Podle mě od té doby, co se v nějaké učebnici matematiky objevila tahle úloha: o mně a... oběti. Myslím, že to bylo před začátkem druhé světové války.

VYŠETŘOVATEL. Udržujete se v dobré formě.

CHODEC. Jak to myslíte? Ach ano! Děkuji. Starám se o své zdraví, to pomáhá.

Divadelní hra je rozdělena na 10 dějství, která většinou začínají jevištní poznámkou. Nemají názvy a jsou pouze očíslovaná. Autor tak mohl učinit z toho důvodu, že se příběh odehrává v učebnici matematiky. Čísla v této divadelní hře hrají obrovskou roli. Bez nich by nebyly matematické úlohy, na kterých je postavený v podstatě celý svět, ve kterém se příběh odehrává. Už v samotném názvu je v závorce doplnění, že se jedná o matematickou úlohu. Jednotlivá dějství na sebe navazují, příběh je tedy sestaven v chronologickém pořádku. V některých scénách se můžeme setkat s retrospektivními prvky, které však nenarušují samotnou přítomnost a chronologickou posloupnost příběhu. Například ve chvílích, kdy postavy vzpomínají na zmizelého cyklistu.

Co se týče dramatického žánru, divadelní hru *Zmizelý cyklista* je možné zařadit do tragikomedie, jelikož se v textu mísí tragické prvky s komickými. Už samotný fakt, že děj hry se odehrává v učebnici matematiky, by se dal považovat za absurdní. Vše si ukážeme na úryvcích z přeloženého textu divadelní hry.

Dále divadelní hra obsahuje prvky kriminální. Major N. po celou dobu vede vyšetřování cyklistova zmizení. Postupně případ vyšetřuje, vyslýchá jeho rodinu a blízké. Po celou dobu se snaží najít pravdu, což se mu nakonec podaří, když zjistí, že byla spáchána vražda, a pachatele má celou dobu po svém boku.

3.1. DĚJ

V této části si přiblížíme děj divadelní hry *Zmizelý cyklista*. Zásadní dějové momenty budeme demonstrovat pomocí úryvků z přeloženého textu, přičemž se pokusíme definovat, jaké prostředky byly během psaní použity, případně jaký mají mít účinek. Samotný titul *Zmizelý cyklista* se dá nazvat popisným, jelikož udává, co se ve hře stalo, a sice, že opravdu zmizel cyklista, od čehož se bude odvíjet celá divadelní hra. Dalo by se tedy říct, že cyklistovo zmizení je hlavním motivem této hry. Jak už bylo zmíněno, děj je chronologický a odehrává se během jednoho dne. Začíná v ranních hodinách v bodě A učebnice matematiky pro pátý ročník. Chodec se chystá do práce, tedy vyplnit matematickou úlohu, která by bez něj nemohla být spočítána. V bodě C se v určitém čase musí setkat s cyklistou, který vyjel z bodu B. Na ukázce o kousek níže je vidět chodcův postoj k dodržování pravidel jejich matematické úlohy. Nedokáže si představit, že by nevyplnil své zadání. Každý den je

totiž zvyklý ve stanovený čas vyjít do práce a udržovat po celou cestu určitou rychlost, která mu taktéž byla stanovena matematickou úlohou. Chodec, čekající na zahájení pracovní doby, ještě v tu chvíli netuší, že dnes bude něco jinak. Cestu mu zastupuje hlavní vyšetřovatel obzvlášť závažných případů, major N. s prosbou, zda by si mohli promluvit.

CHODEC. Pane vyšetřovateli, úloha, ve které existuji, zní: z bodu A rychlostí 4km/h vyšel chodec. Ve stejnou dobu z bodu B rychlostí 9km/h vyjel cyklista.

VYŠETŘOVATEL. Vzdálenost mezi těmito dvěma body je 52 kilometrů. Otázka zní: Za jak dlouho se chodec s cyklistou setkají v bodě C? Vážený pane chodče, to vše je již dlouho známo. Nemáte kam spěchat. Pojdme si raději v klidu promluvit.

CHODEC. Vy jste mi nerozuměl? Já mám práci.

Po zjištění, že úloha dnes nemůže být vyplněna, jelikož cyklista včera v noci zmizel, se chodec s šokem zastavuje a začíná s majorem N. navazovat konverzaci. Je mu jasné, že dnes už do práce stejně nepůjde, proto souhlasí, že majorovi N. pomůže s vyšetřováním. Chodec je z celé situace velmi zaskočený a nechce ani pomyslet na to, že by se cyklistovi mohlo něco stát. Cyklista a chodec jsou odjakživa kolegové. V učebnici matematiky se lidé nerodí, ale objevují. Poté jsou okamžitě přiřazeni k úloze, kterou musí poctivě každý den plnit, aby ji děti z pátých ročníků mohly vyřešit. Chodce trápí myšlenka, že bez cyklisty nebude úloha a zůstane tak bez práce. V tom tkví velký problém, jelikož chodec neumí nic nedělat, chodec umí pouze chodit.

Po dlouhé konverzaci přichází major N. s chodcem do cyklistova bytu, kde mají v plánu vyslechnout jeho matku. Ta se k jejich návštěvě staví velmi negativně, jelikož nevěří, že by major N. mohl jakkoli pomoci s nalezením jejího syna. Matka je velmi smutná a zhroucená z cyklistova zmizení, začíná plakat a nechce s nikým mluvit, natož pak odpovídat na otázky v jejích očích velice nedůvěryhodného vyšetřovatele. Po chvíli však pochopí, že nemá na vybranou, a začne s majorem N. spolupracovat.

MATKA. Nejsem povinna odpovídat na vaše otázky.

VYŠETŘOVATEL. Odmítnutí svědčit se rovná maření vyšetřování.

CHODEC. Potřebujeme zjistit, co se stalo. A vím, že vy to také chcete vědět.

MATKA. Ticho, vás jsem se na nic neptala. Odkdy váš mizerný úřad pomáhá lidem? Co můžete udělat? Vrátit mi syna?

VYŠETŘOVATEL. Proč by ne?

Matka pláče.

Uklidněte se, prosím.

MATKA. Nechte mě na pokoji! Běžte pryč!

Po krátkém dialogu se major N. dozvídá, s kým a kde se cyklista setkával, ale také se k němu dostává velice důležitá informace, že cyklista má bratra. A není to žádný andílek. Proto se po návštěvě matky vydává s chodcem rovnou za ním. Nic netušící vyšetřovací tým stojí přede dveřmi bytu, načež se za nimi objevuje bratr cyklisty s pistolí v ruce. Major N. je však profesionál a bratra se šikovně ujme. Ten začíná spolupracovat až ve chvíli, kdy je přivázaný k židli. Tato scéna se zpočátku jeví velmi vážnou a napínavou, nicméně končí komicky. Do bratrova bytu přichází před majorovým odchodem odmocnina. Když jej vidí svázaného, prohodí pouze, že pokud nemá čas, tak se staví jindy. S příchodem odmocniny se jakákoli vážnost ve scéně ztrácí, major N. má pocit, že si z něj dělají blázny, a možná takový pocit bude mít i sám čtenář s divákem.

ODMOCNINA. (přichází) Čau. Á, ty nemáš čas. Tak já přijdu později.

VYŠETŘOVATEL. Stůj. A ty jsi kdo?

ODMOCNINA. Já tady jenom bydlím.

VYŠETŘOVATEL. Kde?

ODMOCNINA. V učebnici.

VYŠETŘOVATEL. Z jaké jsi úlohy?

ODMOCNINA. Já nejsem z úlohy, jsem prostě tady. No nic, tak abych šel.

VYŠETŘOVATEL (říká chodci) Zastavte ho. Kdo to je?

BRATR. To není člověk, je to odmocnina. Copak to nevidíte?

CHODEC. V učebnici pro pátou třídu?

VYŠETŘOVATEL. Sakra, vy mě snad máte za idiota?

Odmocnina utíká z bytu.

Stůj! (vybíhá) Ani se nehni, nebo střelím!

Dupání, výstřely.

Major N. spolu s chodcem přichází na bratrovo doporučení do baru 3,14, kde jako první narazí na barmana, kterého rovnou začíná vyslýchat. Barman s klidem cyklistu popisuje, načež do hovoru vstupuje jistá slečna, povoláním prostitutka, o které všichni v souvislosti s cyklistou mluví. Ihned vyšetřovateli navrhuje, že by si spolu o zmizelém mohli promluvit. Cyklistovi říká Johnny, je totiž jediným obyvatelem učebnice matematiky, který se nespokojil s tím, že nemá jméno, ale pouze nazvání

své profese. Šel tedy na matriku a jméno si vyřídil sám. Pojmenoval se Johnny a od té doby ho tak jeho známí nazývají. Z dialogu prostitutky a majora N. je již ze začátku jasné, že prostitutka velmi ráda mluví. Bohužel ne úplně k věci. Major N. jí dává chvíli, aby se vyovídala. Když se pokouší klást otázky potřebné k vyšetřování, odpovídá mu na ně vlastní otázkou podle toho, co jí zrovna napadne. Po chvíli s ním dokonce začíná i koketovat. Není se čemu divit, vždyť je to součást jejího povolání. Když se major N. ptá na svou poslední otázku, prostitutka odpovídá, že potřebuje jít na toaletu a zve majora, aby šel s ní. Ten odmítá a raději na ni čeká u stolu, v tuto chvíli však ještě netuší, že už se jejího výsledku nedočká. Prostitutka totiž neměla v plánu se ze záchodu vrátit, natož odpovídat na další majorovy otázky. Tomu zatím však nic nedochází a na scéně se mezitím objevuje další postava, a sice cyklista 2. Ten opět svým dialogem rozbíjí jakoukoli vážnost, která v textu po rozhovoru majora N. s prostitutkou zbyla. Přišel totiž s velice nemístnou otázkou, zda by si mohl převzít kolo po zmizelém cyklistovi. To vypovídá o jeho lhostejném charakteru. Odchází sice s nepořízenou, ani to ho však nevyvádí z míry a jeho život jde dál. Po jeho odchodu si major N. všimá, že prostitutka se dlouho nevrací z toalety. V této chvíli si každý může představit, jaký k tomu má asi důvod. Nicméně jsem přesvědčená, že to, co za chvíli popíše barman, nečeká vůbec nikdo. Major N. a chodec ho následují na pánské toalety. V jevištních poznámkách je napsané, že *jedna ze stěn vypadá jako stránka knihy s tištěným textem*. Barman oběma popisuje, jak se skrze tuto stěnu dostat do jiného světa, ve kterém neplatí pravidla učebnice matematiky. V tomto světě existuje podivná úloha o vlaku, který jede neznámým směrem. To až tak zvláštní samo o sobě není, největší zvláštnost této úlohy spočívá v tom, že nemá otázku. Existuje však jeden způsob, jak se její otázka dá zjistit. Když projdete stěnou na pánských toaletách v baru 3,14, stanete se jejím přímým účastníkem. Pokud dodržíte všechna popsaná pravidla, na konci úlohy její zapeklitou otázku pravděpodobně zjistíte. Alespoň barman to tak popisuje. Major N. se do této výzvy bez váhání pouští a chodce bere opět s sebou, ačkoliv ten je ohledně celé situace na pochybách. Nyní přichází na scénu dějství č. 8, které si dovolím zhodnotit jako to nejpodivnější z celé divadelní hry. Jedná se pouze o jevištní poznámku, která krátce popisuje, co se na scéně momentálně odehrává.

Obrácená strana světa matematiky. Vyšetřovatel a chodec jsou v pološeru. Zvuk cyklistického zvonku. Přibližuje se, přibližuje se... Přidávají se k němu další. Sbor zvonků. Jsou čím dál tím blíž. Objevuje se skupina cyklistů. Motají se na kolech sem a tam. Zvuk zvonků je ohlušující, nesnesitelný... Nakonec cyklisté zmizí. Ticho.

V tuto chvíli se strhává lavina otázek. Co tímto autor chtěl říci? Dostal v obráceném světě matematiky major N. onu zapeklitou otázku? A pokud ano, dokáže přijít na její odpověď? Nebo na ni už přišel? Objevili se cyklisté proto, že se do obráceného světa matematiky vydal spolu s majorem N. i chodec, který cyklistu zabil? V tuto chvíli samozřejmě čtenář ani divák ještě netuší, jestli byl cyklista vůbec zabit či nikoliv. My si však můžeme po přečtení divadelní hry dovolit polemizovat. Jakou má toto dějství v divadelní hře roli? Může být opravdu několik různých motivů, které by se tomuto dějství daly přiřadit.

Sám autor tuto scénu nijak nevysvětlil, pravděpodobně z toho důvodu, aby si každý vytvořil pomocí své fantazie vlastní teorii, která mu do příběhu zapadne. Na situaci v obráceném světě matematiky se můžeme podívat například očima samotného majora N. Usilovně se snaží přijít na to, co se stalo cyklistovi z úlohy 365. Možná doufá, že najde odpověď na své otázky tam, kde, jak už bylo řečeno, neplatí zákony matematiky. Možná tato scéna byla i odpovědí na jeho otázku, kterou však nevyslovil nahlas.

Jestliže se na situaci podíváme z pohledu chodce, může to pro něj být varování, že má s cyklistovým zmizením něco společného? Chodec totiž tvrdí, že si vraždu cyklisty nepamatuje. Spáchala ji totiž jeho žena. O té později zjišťujeme, že je fiktivní, chodec a jeho žena jsou jedna a tatáž osoba. Pokud by to byla zpráva pro chodce, pochopil ji? Odněl si z ní něco? Z textu totiž vyplývá, že spíše ne. A proč bral vlastně major N. chodce všude s sebou? Bylo to záměrně, protože se domníval od samého začátku, že má chodec něco společného s cyklistovým zmizením? Chtěl ho mít po svém boku, aby si získal jeho důvěru a mohl jej později zatknout, až bude mít úplné důkazy? Chtěl se s ním nejdříve seznámit, protože věděl, že chodec trpí psychickou poruchou? Úloha o vlaku nemá otázku a já mám dojem, že tato scéna zase nemá jednu ucelenou odpověď, jelikož si ji každý musí vytvořit sám dle svého uvážení.

Po podivuhodné návštěvě major N. s chodcem přicházejí rovnou do bodu A. Chodec zve majora N. k němu domů na večeři. Major souhlasí, nicméně ani v tuto chvíli nepřestává pracovat, musí vyřídit hovor a položit chodci ještě několik dalších

otázek. Chodec volá své ženě. Zde už je poukázáno na fakt, že na druhém konci se nikdo neozývá.

CHODEC. Můžu zavolat své ženě?

VYŠETŘOVATEL. Proč?

CHODEC. Aby začala ohřívat večeři. Ať nemusíme sedět u stolu a čekat, to nemám rád.

VYŠETŘOVATEL. Jistě, volejte. Já si taky zavolám.

CHODEC. Haló.

VYŠETŘOVATEL. Haló.

CHODEC. Haló.

VYŠETŘOVATEL. Dobrý den, povídejte.

Poslední, tedy 10. dějství divadelní hry, se odehrává v bytě chodce. Vyšetřovatel pokládá chodci otázku, na kterou už dávno zná odpověď. Pro čtenáře zde nastává zlomový moment, kterým se rozuzluje celý příběh. Zjistí totiž, že žena, která na začátku doprovázela chodce do práce, je fiktivní, a žije pouze v jeho mysli. Chodec totiž trpí disociativní poruchou identity. „Hlavním rysem této poruchy je přítomnost určitého počtu tzv. alternujících, odlišných identit (disociovaných částí), které se mohou automaticky vynořovat, přejímat dočasně autonomitu a kontrolu nad vůlí a projevy nemocného (hostitelskou osobností), a to v závislosti na vnitřním rozpoložení nemocného, ale též vlivem vnějších okolností. Na projevy většiny alternujících identit má takový jedinec masivní ztrátu paměti (disociativní amnézii).“¹⁰ Příčinou vzniku této poruchy většinou bývá trauma prožité v dětství. V případě chodce toto trauma způsobila jeho matka. Co přesně s ní chodec v dětství prožíval, si můžeme jen domýšlet. Brání se totiž jakékoliv odpovědi na otázku týkající se matky. Vyšetřovatel chodci objasňuje, že matka jej v myšlenkách stále pronásleduje v přestrojení za jeho ženu, která zabila cyklistu kuchyňským nožem. Reálně cyklistu samozřejmě zabil chodec, ale kvůli jeho nemoci si to nepamatuje. Když se člověk s takovou poruchou dostane například do stresové situace, jeho tělo se brání tím, že

¹⁰ DUTKOVÁ, Eliška, Bc., Problematika disociativní poruchy identity; vedoucí práce Mgr. Zuzana Janotková, Pražská vysoká škola psychosociálních studií. [online]. [cit.04.05.2021]. Dostupné z: http://www.pvpsps.cz/data/2017/03/02/10/dutkova_eliska__bc._-_2014.pdf, str. 15

nad sebou nechá přebrat kontrolu hostitelskou osobností, v chodcově případě ženy. To se pravděpodobně stalo i ve chvíli, kdy se ho vyšetřovatel pokusil spoutat. Chodec se totiž bezhlavě vrhnul s nožem na vyšetřovatele, který byl nucen v rámci sebeobrany vystřelit. A to je konec celého příběhu. Aby nám nebylo líto, že jsme se ke konci divadelní hry skoro nezasmáli, autor přidává úryvek zpráv rádia ze světa matematiky, ve kterém hlasatel popisuje případ majora N. Jelikož byl zabit cyklista i chodec, úloha 365 musí být přepsána a zítra se v ní místo nich objeví auto s autobusem. Dále hlasatel oznamuje, že v jistém divadle se připravuje divadelní hra o životě desetinných zlomků. Na scéně je zatím pořád vyšetřovatel s chodcem, pro kterého si přicházejí sanitáři podobní jakýmsi matematickým symbolům. Čtenář se tedy v posledním dějství dozvídá, že chodec zabil svého kolegu, je těžce nemocný a během rvačky s vyšetřovatelem byl zabit on sám. Z této směsice pochmurných myšlenek ho však autor vytrhává naprostou matematickou komicí.

3.2. POSTAVY

V této části analýzy budeme podrobněji charakterizovat všechny postavy divadelní hry *Zmizelý cyklista* a u každé z nich se pokusíme zachytit její hlavní osobnostní a povahové rysy. Budeme se také zabývat jazykovými prostředky, které postavy používají a tím, jak se svým vyjadřováním jedna od druhé liší.

Chodec a vyšetřovatel major N. jsou bezpochyby hlavními postavami této divadelní hry. Vystupují v ní totiž od začátku až do samého konce a v podstatě nás provázejí celým příběhem. Další důležitou postavou, avšak nevystupující, je cyklista. Ten se sice jako postava vůbec neobjevuje, nicméně od jeho zmizení se odvíjí celá divadelní hra, proto je zapotřebí se o něm také zmínit. Mezi vedlejší postavy zařadíme ženu chodce, matku a bratra cyklisty, barmana, prostitutku a cyklistu 2. Postavy si přiblížíme v takovém pořadí, ve kterém vystupují na scénu, začneme však cyklistou.

Cyklista

Jak již bylo řečeno, cyklista se v divadelní hře fyzicky vůbec nevyskytuje. Z toho důvodu jej nemůžeme charakterizovat z jeho vlastních dialogů, nýbrž z dialogů ostatních postav. Je tedy charakterizován zprostředkovaně. Téměř všechny postavy se k osobě cyklisty v určitých částech divadelní hry vyjadřují, jelikož

vyšetřovatel major. N vede vyšetřování jeho zmizení. Všechny postavy jsou nuceny odpovídat na jakékoli otázky týkající se buď samotné postavy cyklisty, nebo jejich vztahu s ním. Postupně se tedy o cyklistovi dozvídáme mnoho informací z různých úhlů pohledu. Když si je poté všechny shrneme, můžeme si vyvodit následující fakta. Cyklista rozhodně nepatřil mezi hloupé obyvatele učebnice matematiky. Nebyl zrovna výřečný, nicméně když už vedl dialog na jakékoli téma, vždy mluvil k věci. Většinu času však nechával mluvit ostatní. Se svými problémy se moc nesvěřoval a pokud vedl nějaké vnitřní konflikty, uzavíral se do sebe. Jeho okolí o něm mělo vesměs kladné mínění, až na jeho bratra, se kterým moc dobře ne vycházel.

VYŠETŘOVATEL. Kdy jste naposledy viděl svého bratra?

BRATR. Ten je můj bratr asi tak, jako ty. Stejná hniloba.

VYŠETŘOVATEL. Odpověz, kdy a při jakých okolnostech jste se s bratrem viděli naposledy.

BRATR. Nepamatuju si.

VYŠETŘOVATEL. Rychle, já čekám.

BRATR. Nestýkali jsme se. Vždycky jsme byli na nože.

Žena

Na první pohled milující a dobrosrdečná manželka, která se řádně stará o svého muže. Z dialogu vyplývá, že je pro ni ze všeho nejdůležitější to, aby manžel nestrádal, měl na cestách pořád co k jídlu a doma na něj vždy čekala teplá hostina. V originálním textu se vyjadřuje pouze spisovným jazykem, v překladu jsem však byla nucena použít několik hovorových slov s ohledem na přirozenost textu v českém prostředí. Tuto postavu bychom zprvu mohli zhodnotit jako kladnou, v podstatě se jedná o klasickou ženu v domácnosti. Později však zjišťujeme, že není vše tak, jak se na první pohled zdá.

Chodec

Mohli bychom jej charakterizovat jako klidného a spořádaného občana učebnice matematiky pro pátý ročník. Poctivě plní svoji práci podle stanovených matematických pravidel. V dialozích se jeví jako osoba nekonfliktní a zdrženlivá, přičemž po celou dobu ke svému vyjadřování používá spisovný jazyk. Chodec bohužel trpí velmi závažnou psychickou nemocí, kterou nazýváme disociativní poruchou identity. Žijí v něm dvě osobnosti a ve stresových situacích nad sebou

ztrácí kontrolu, kterou přebírá ona druhá osobnost. V těchto situacích má chodec výpadky paměti a je schopen udělat věci, které by ho samotného nenapadly.

Hlavní vyšetřovatel obzvlášť závažných případů, major N.

Vyšetřovatel je velmi inteligentní a schopný vyřešit každou překážku, která se před ním naskytne. Nevzdává se, dokud nedojde k danému cíli. Během svého vyšetřování zmizení cyklisty pokládá svědkům konstruktivní otázky, s pomocí kterých si v hlavě skládá objektivní obraz případu. Nic jej nemůže rozhodit ani překvapit. V rámci své profesionality využívá spisovný jazyk, to se však může odvíjet i od situací či druhé postavy, se kterou probíhá jeho dialog. Například při výslechu bratra cyklisty se neostýchá použít vulgarismy a během rozhovoru s prostitutkou přechází z formálního vykání na tykání.

VYŠETŘOVATEL. Hej, vstávej ty zasranej kovboji. Už ses vzpamatoval?

BRATR. Kdo sakra jste?

VYŠETŘOVATEL. Jsem major N., hlavní vyšetřovatel obzvlášť závažných případů.

BRATR. Já požaduju advokáta!

VYŠETŘOVATEL. Kde si sakra myslíš, že jsi? V americkém filmu? Drž hubu!

Matka

Starší dáma, matka dvou synů. Nevěří neznámým lidem a už vůbec ne úřadům a všem jejich zaměstnancům. Před chodcem a vyšetřovatelem to dává jasně najevo. Myslím si, že jí to však v té chvíli ani jeden z nich nemá za zlé, jelikož má velký strach o svého syna, který se nevrátil domů. Je očividné, že svého syna má velmi ráda a mrzí ji, že se jí nesvěřoval se svými problémy. Vždy pro něj chtěla jen to nejlepší, proto není ani trochu nadšená z jeho vztahu s prostitutkou z úlohy 25. Když popisuje cyklistovu přítelkyni, je jasné, že jí opravdu nemůže přijít na chuť. Nicméně i tak se snaží zachovat své spisovné vyjadřování, což je dle mého názoru silně ovlivněno i jejím věkem.

Bratr

Od prvního momentu můžeme vidět, že se nejedná o člověka inteligentního, vzdělaného, ambiciózního či jakkoli úspěšného. Sama jeho matka jej popisuje jako *nezaměstnaného parchanta*. Chodí na železniční stanici a krade uhlí z vagonů. Od samého začátku mluví nespisovně a tyká představiteli zákona, a i tato skutečnost je mu naprosto lhostejná. Je velmi agresivní, na chodce a vyšetřovatele hned míří brokovnicí, aniž by věděl, proč za ním vlastně přišli. Není ochotný spolupracovat a pomoci majorovi N. ve vyšetřování. Dává tím najevo, že zmizení jeho bratra je mu úplně jedno. Sám přiznává, že spolu nikdy nevycházeli dobře. Bratr cyklisty jedná velmi nevychovaně a neobtěžuje se přemýšlet nad tím, jestli jeho jednání náhodou někoho nepohoršuje, což také poukazuje na primitivnost jeho osobnosti.

Barman

Pracuje v baru, který nemá úplně nejlepší pověst. V tomto případě bych si dovolila říci, že způsob vyjadřování a styl jazyka odpovídá jeho profesi. Mluví nespisovným jazykem. V originále to není tak moc vidět, v překladu jsem si však dovolila onu nespisovnost zvýraznit, jelikož dle mého názoru lépe vyjadřuje barmanovo postavení ve společnosti. Před chodcem a vyšetřovatelem se barman místy snaží používat spisovnější mluvu, jako by předstíral, že je někdo jiný. V určitých chvílích používá slova a fráze, které by nejspíš před jinými návštěvníky baru nepoužil. Vyšetřovateli však bez jakéhokoli odporu odpovídá na všechny kladené otázky, respektuje jeho práci a nesnaží se ji žádným způsobem mařit.

Prostitutka

Už kvůli její profesi je více než jasné, že se jedná o postavu lehkovážnou. Chytrá není, nicméně se tak snaží alespoň vypadat. V praxi to potom vypadá tak, že každý průměrně inteligentní člověk pozná, že prostitutka říká nesmysly a občas používá slova a konverzuje na témata, kterým sama vůbec nerozumí. Na začátku rozhovoru s vyšetřovatelem mu nabízí pomoc s vyšetřováním, avšak když se jí major N. na cokoli zeptá, odpovídá scestně, nebo vlastní otázkou. Nejdříve se snaží být zdvořilá a mluvit spisovně, o chvíli později už s vyšetřovatelem koketuje a tyká mu. Když se major N. konečně chce dostat k otázce, která by mu mohla pomoci s

vyšetřováním, prostitutka odchází na toaletu, ze které se už nevrací. Samozřejmě nezapomene majorovi N. nabídnout, aby šel s ní.

Cyklista 2

Cyklistu 2 si můžeme popsat jako lhostejného flegmatika, kterého nezajímá nic jiného, než jeho vlastní blahobyť. Svým postojem naprosto vyvádí z míry chodce, který je šokovaný, že mu cyklista nevěří. Hádá se s chodcem a říká mu, že určitě nebydlí v bodě A, jelikož ho tam nikdy neviděl. Po této nesmyslné výměně argumentů zjišťujeme, že cyklista 2 se přišel jenom zeptat, zda si nemůže vzít kolo zmizelého cyklisty, které by se mu velmi hodilo. Když zjistí, že to není možné, beze slova odchází pryč.

3.3. TÉMA A HLAVNÍ MOTIVY DIVADELNÍ HRY

Hlavní zápletkou hry je hledání pravdy o zmizení cyklisty, který se nevrátil domů. Od toho se odvíjí celý příběh. Každá postava ve hře má své vlastní konflikty a motivy. Vyšetřovatel major N., který je jednou z hlavních postav, se snaží případ cyklistova zmizení vyřešit. Jeho hlavním motivem by se dalo nazvat vyšetřování, které vede od začátku až do konce hry. Tento motiv se ve hře neustále opakuje a rozvíjí s každou informací, kterou se vyšetřovatel major N. o cyklistovi dozvídá od ostatních postav. Hra je s příchodem každé postavy obohacena o další motivy, vedlejší témata a myšlenky. Kdybychom odbourali veškeré komično, absurditu a fantastické prvky, v samém jádru by nám zbyl příběh o životě obyčejných lidí, přičemž jednotlivé postavy představují různé společenské vrstvy. Většina z nich patří do střední společenské třídy, která se řídí pravidly autority. Tou je v našem případě správa učebnice matematiky pro pátý ročník. Matematické úlohy mají svá přísně stanovená pravidla, kterými se společnost musí řídit. Nikoho v učebnici by ani nenapadlo, že to může být jinak. Lidé střední vrstvy se starají o celý chod a fungování světa matematiky, „ti nahoře“ zadávají pouze úkoly, které musí být splněny. Otázka kvality života občanů je vůbec nezajímá. Tato skutečnost se nám potvrzuje na konci hry, kdy z rádia slyšíme, že umřel cyklista a chodec. Jejich úloha v učebnici zůstává, od zítřka je však nahradí autobus a auto. Pro autority je tedy nejdůležitější samostatný chod událostí, že během tohoto procesu strádají obyčejní

lidé už je vedlejší. Berou společnost jako jeden velký mechanismus a nestarají se o potřeby jednotlivců. Můžeme to brát jako autorovu kritiku státního zřízení, které se nestará o své občany, což je i jedním z hlavních témat této divadelní hry. Smutné na tom je, že ani jeden z nich nežije takový život, jaký by si představoval. Každý z nich se stal obětí slábnoucí ekonomiky státu. Autor poukazuje na velmi aktuální problém Ruské federace, kdy s postupným zhoršováním ekonomické situace pomalu, ale jistě mizí střední vrstva obyvatelstva a její příjmy se rok od roku zmenšují. Lidé strádají, ale vědí, že s tím nemohou nic udělat. Proto dál dělají to, na co jsou zvyklí – protože to tak vždycky bylo a nic jiného neznají.

Cyklista si svou prací nevydělával ani dostatek peněz na to, aby se mohl odstěhovat od své matky. Nakonec je bezdůvodně zabit svým kolegou z práce – chodcem, jehož příběh je také velmi nešťastný. V dětství byl týrán vlastní matkou, což v něm probudilo psychickou poruchu, která se během jeho života postupně rozvíjela a stupňovala. O chodce se totiž nikdo nestaral a nesnažil se jej léčit. Celý život byl vlastně osamělý a společnost mu dělala pouze fiktivní manželka, která se stala projevem jeho disociativní poruchy osobnosti. Postava chodce je synonymem pro osamělost. Hlavní vyšetřovatel obzvláště závažných případů, major N. se zase topí v dluzích i přesto, že má ze všech postav ve hře pravděpodobně nejlépe placenou práci a nejvyšší postavení, jakožto ochránce zákona. Některé ženy jsou nuceny prodávat své tělo, aby se uživily. U postavy prostitutky se sice na první pohled může zdát, že je spokojená, v hloubi duše by si však přála, aby pro ni měl život nachystaný jiný osud, stejně tak aby pro ni správa matematiky měla určenou jinou profesi. Za tu svou se totiž stydí – z dialogu matky cyklisty s majorem víme, že se jí prostitutka nejdříve představila jako kadeřnice. Matka se zase stydí za svého druhého syna, který není schopen najít si stabilní práci a místo toho krade uhlí z vagonů. Má k tomu však svůj důvod. Sám dobře ví, že poctivou prací by si bohužel nevydělal dostatek peněz na plnohodnotný a spokojený život. Všichni mají své osobní problémy, se kterými se možná kdysi snažili bojovat, ale dnes už se s nimi naučili žít. Tyto problémy se odkrývají postupně s každým dalším dialogem. Na začátku možná chodec se svou ženou vypadají jako spokojený pár a major N. zase jako bezstarostný vyšetřovatel, ale je nutné připomenout si, že není vše tak, jak se na první pohled zdá.

4. PŘEKLAD DIVADELNÍ HRY ZMIZELÝ CYKLISTA

Konstantin Kostěnkó

Zmizelý cyklista (matematická úloha)

1

Něco jako železniční stanice nebo autobusová zastávka. Nápis: „Bod A“.

ŽENA. (pomáhá muži nasadit batoh) Dala jsem ti do batohu chleba se sýrem a jablko. A v termosce máš kafe. Jestli budeš mít hlad, najíš se po cestě. Dobře?

CHODEC. Dobře. Děkuji.

HLAS DISPEČERA. Pozor, chodci z úlohy číslo 365 zbývají dvě minuty do odchodu. Připravte se.

ŽENA. Až půjdeš, sleduj stopky. Máš je v telefonu.

CHODEC. Proč?

ŽENA. Proč asi, z bodu A do bodu C chodíš už spoustu let. Čas letí. Tvoje nohy už dávno nejsou, co bývaly.

CHODEC. Myslíš, že už nedokážu jít rychlostí 4 km/h?

ŽENA. Není snadné si to přiznat, ale věk nás nešetří. Jen si to spočítej: podle zadání úlohy musíš jít rychlostí 4 km/h. Kolik ujedeš za minutu?

CHODEC. Asi 67 metrů.

ŽENA. Když to ještě vydělíme šedesáti... Dostaneme 1,11 metrů. To je tvoje rychlost za sekundu. Průměrná délka lidského kroku je...

CHODEC. 50 cm.

ŽENA. Tak to vypadá, že abys šel zadanou rychlostí, budeš muset za sekundu udělat minimálně dva kroky. Sleduj stopky. Stačí po očku. Jasný?

CHODEC. Tak dobře.

HLAS DISPEČERA. Pozor, chodče z úlohy 365, do vašeho odchodu zbývají dvě sekundy, jedna... Šťastnou cestu.

CHODEC. Tak já jdu.

ŽENA. Zavolej, až se budeš vracet. Uvařím oběd.

Chodec jde.

VYŠETŘOVATEL. (zastoupí mu cestu) Promiňte. Vy jste chodec?

CHODEC. Ano, a co má být?

VYŠETŘOVATEL. Úloha o chodci a cyklistovi? Je to tak?

CHODEC. Kdo jste a co chcete?

VYŠETŘOVATEL. Jsem hlavní vyšetřovatel obzvlášť závažných případů, major N. Můžeme si promluvit?

CHODEC. Promiňte, nemohu.

VYŠETŘOVATEL. Spěcháte?

CHODEC. Ano.

VYŠETŘOVATEL. Obávám se, že to přece jen bude nutné.

CHODEC. Pane vyšetřovateli, úloha, ve které existuji, zní: z bodu A rychlostí 4 km/h vyšel chodec. Ve stejnou dobu z bodu B rychlostí 9 km/h vyjel cyklista.

VYŠETŘOVATEL. Vzdálenost mezi těmito dvěma body je 52 kilometrů. Otázka zní: Za jak dlouho se chodec s cyklistou setkají v bodě C? Vážený pane chodče, to vše je již dlouho známo. Nemáte kam spěchat. Pojdme si raději v klidu promluvit.

CHODEC. Vy jste mi nerozuměl? Já mám práci.

VYŠETŘOVATEL. Nemyslím si, že se dnes s vaším kolegou setkáte v určený čas.

CHODEC. Proč?

VYŠETŘOVATEL. Beze stopy zmizel.

CHODEC. Kdo?

VYŠETŘOVATEL. Pan cyklista.

CHODEC. To není možné. Kam zmizel? Proč?

VYŠETŘOVATEL. To se snažím objasnit.

CHODEC. Co se stalo? Řekněte.

VYŠETŘOVATEL. S tím jsem měl nejspíš začít. Právě jsem se vrátil z bodu C. Prošetřili jsme místo činu.

CHODEC. Stalo se snad něco hrozného?

VYŠETŘOVATEL. Nevím. Možná. Na zemi našli kolo. Tráva byla pošlapaná, což může naznačovat známky boje... Také tam bylo nalezeno několik dlouhých vlasů.

CHODEC. Čí? Pachatele?

VYŠETŘOVATEL. Na to vám nemohu odpovědět. Pracují na tom kriminalisté. O kousek, asi o 200 metrů dál, byl nalezen ještě jeden předmět.

CHODEC. Jaký?

VYŠETŘOVATEL. Cyklistická rukavice. Celá od krve.

CHODEC. Čí krve?

VYŠETŘOVATEL. Rukavice je na testech DNA. Používáme nejnovější technologie. Nebojte se, na všechno přijdeme.

CHODEC. Kdy se to stalo?

VYŠETŘOVATEL. Včera. Šel jste včera ráno cyklistovi naproti?

CHODEC. Ano, jako vždy. Do bodu C a zpět. Je to rituál. A co když je doma? V bodě B.

VYŠETŘOVATEL. Volal jsem si s místním policistou. Doma není. Odešel včera v 10 hodin ráno, a ještě se nevrátil.

CHODEC. Co se stalo? Vražda?

VYŠETŘOVATEL. Zatím jen zmizení. Tělo se nenašlo.

CHODEC. Všechno je to tak nečekané.

VYŠETŘOVATEL. Nejenom pro vás, věřte mi.

CHODEC. Jsem zvyklý chodit, rozumíte? Z bodu A do bodu C.

VYŠETŘOVATEL. Naprosto rozumím.

CHODEC. V samotném bodu B jsem nikdy nebyl. To není uvedeno v zadání úlohy. Došel jsem do mezilehlého bodu – tedy bodu C, a tam jsem se setkal s cyklistou...

VYŠETŘOVATEL. No-no, nebojte se. Určitě všechno vyřešíme. Chcete se se mnou projít?

CHODEC. Kam?

VYŠETŘOVATEL. Do bodu B.

CHODEC. Proč?

VYŠETŘOVATEL. Vyslechneme svědky. Příbuzné, sousedy, známé. Půjdete?

CHODEC. Myslíte, že tam k něčemu budu?

VYŠETŘOVATEL. Po cestě vám položím několik otázek. Zároveň se zastavíme v bodě C. Uvidíte vše na vlastní oči.

CHODEC. Dobře. Dejte mi minutku.

VYŠETŘOVATEL. Samozřejmě. Samozřejmě.

CHODEC. *(přichází k ženě)* Slyšela jsi to?

ŽENA. Je to hrůza.

CHODEC. Katastrofa. Budu muset pomoci s vyšetřováním. Myslím, že s obědem na mě čekat nemusíš.

ŽENA. Stejně mi zavolej, až se budeš vracet. Ohřeju večeři.

CHODEC. *(vrací se k vyšetřovateli)* Můžeme jít?

VYŠETŘOVATEL. Ano, nebudeme ztrácet čas.

CHODEC. Vy jste nepřijel autem?

VYŠETŘOVATEL. Moje úloha má také jasně stanovené zadání. Žádná osobní přeprava. Pohybují se jako vy. Vyšetřovatel, co chodí pěšky. Co se vám stalo s rukou? Pořezal jste se?

CHODEC. U večeře jsem rozbil skleničku. Bylo to na obvaz. Stalo se to před dvěma dny, takže předevčírem.

VYŠETŘOVATEL. Rána stále krvácí. Patrně jsem ji při potřesení rukou příliš silně stisknul. Počkejte, mám u sebe kousek vaty. Nechám ji nasáknout. Tak, a je to. Tak co, promluvíme si o oběti?

CHODEC. Takže on už je oběť?

VYŠETŘOVATEL. Berte na vědomí, že nevím, co se s vaším kolegou stalo. Mohl předstírat svou vlastní vraždu a uniknout, neznámo kam. Mohli ho skutečně zabít, rozčtvrtit, mrtvolu hodit do řeky nebo rokle... Jsou to všechno jen teorie.

CHODEC. To znamená, že do té doby, dokud se nenajde tělo...

VYŠETŘOVATEL. Momentálně můžeme jen spekulovat. Nicméně jsem podle pokynů musel zahájit trestní řízení podle článku 105: „vražda“. Bez toho není možné zahájit proces vyšetřování. Rozumíte?

CHODEC. Ano.

VYŠETŘOVATEL. Právě proto je „oběť“. Je to čistá formalita.

CHODEC. To znamená, že můžu do poslední chvíle doufat v to, že je živý?

VYŠETŘOVATEL. My oba budeme doufat. Můžu se vás na něco zeptat?

CHODEC. Ano, můžete.

VYŠETŘOVATEL. Jak dlouho jste ho znal?

CHODEC. Nepamatuji si přesně. Podle mě od té doby, co se v nějaké učebnici matematiky objevila tahle úloha: o mně a... oběti. Myslím, že to bylo před začátkem druhé světové války.

VYŠETŘOVATEL. Udržujete se v dobré formě.

CHODEC. Jak to myslíte? Ach ano! Děkuji. Starám se o své zdraví, to pomáhá.

VYŠETŘOVATEL. Jistě. Jaký byl? Můžete ho popsat?

CHODEC. Myslíte jeho vzhled?

VYŠETŘOVATEL. Jak vypadal vím z fotografií. Řekněte mi něco o jeho charakteru, zvycích...

CHODEC. Vlastně ani nevím, co bych vám odpověděl.

VYŠETŘOVATEL. Jak se choval? Byl výbušný, flegmatik?

CHODEC. Často mlčel.

VYŠETŘOVATEL. To znamená, že nerad komunikoval?

CHODEC. To ani ne, komunikoval rád, jen ne moc. Většinou jsem mluvil já.

VYŠETŘOVATEL. Jak mlčel?

CHODEC. Jak jako jak? Co tím myslíte?

VYŠETŘOVATEL. Jsou dva způsoby mlčení. Někdo mlčí, protože je hloupý, má prázdnou hlavu a nemá co říct. A někdo naopak proto, že má mnoho zralých a rozumných myšlenek. Bojí se, že by je rozhazoval nadarmo, rozumíte? Zbytečně by je vyžvanil, je to moje osobní teorie.

CHODEC. Myslím, že on byl přesně takový.

VYŠETŘOVATEL. Jeho intelektuální schopnosti tedy byly nadprůměrné?

CHODEC. Rozhodně nebyl hloupý. Mluvil málo, ale k věci.

VYŠETŘOVATEL. Promiňte. Léčivé procedury. (*maže si kůži krémem z tuby*)

CHODEC. Co to je?

VYŠETŘOVATEL. Ekzém. Namáhavá práce.

CHODEC. Nerozumím.

VYŠETŘOVATEL. Vidíte? Malé červené skvrny. To je z nervů.

Nebojte se, není to nakažlivé.

CHODEC. Já se nebojím.

VYŠETŘOVATEL. Ano, tak to bývá. Nejprve je člověk mladý a věří, že může vymýtit zločin, a skončí to tak, že večerí studené těstoviny, trpí na ekzémy, prostatitidu a už ničemu nevěří. Jen dělá svoji práci.

CHODEC. Promiňte, neříkal jste, že v bodě B je potřeba vyslechnout svědky?

VYŠETŘOVATEL. To taky udělám.

CHODEC. A kým začnete?

VYŠETŘOVATEL. Cyklista má matku. Říkal vám to?

CHODEC. Zdá se mi, že ano.

VYŠETŘOVATEL. Začneme u ní.

2

Byt cyklisty. Přichází starší žena.

VYŠETŘOVATEL. Dobrý den. Jsem hlavní vyšetřovatel obzvlášť závažných případů, major N.

MATKA. Kdo je to s vámi?

CHODEC. Pracoval jsem s vaším synem.

VYŠETŘOVATEL. Váš syn nevolal?

MATKA. Je to více než 24 hodin. A žádné zprávy. Takže vy pracujete?

VYŠETŘOVATEL. Můžeme si přisednout?

MATKA. Kde si myslíte, že jste? V hospodě?

VYŠETŘOVATEL. Vedu vyšetřování zmizení. Potřebuji, abyste mi odpověděla na pár otázek.

MATKA. Nejsem povinna odpovídat na vaše otázky.

VYŠETŘOVATEL. Odmítnutí svědčit se rovná maření vyšetřování.

CHODEC. Potřebujeme zjistit, co se stalo. A vím, že vy to také chcete vědět.

MATKA. Ticho, vás jsem se na nic neptala. Odkdy váš mizerný úřad pomáhá lidem? Co můžete udělat? Vrátit mi syna?

VYŠETŘOVATEL. Proč by ne?

Matka pláče.

Uklidněte se, prosím.

MATKA. Nechte mě na pokoji! Běžte pryč!

VYŠETŘOVATEL. Paní, já neodejdu, dokud mi všechno neřeknete. Chápu, že je vám v danou chvíli těžko. Rozumím vám jak nikdo jiný.

MATKA. Čemu vy můžete rozumět?

VYŠETŘOVATEL. Taky mám matku.

MATKA. A máte děti?

VYŠETŘOVATEL. Děti jsem si bohužel nepořídil.

MATKA. Tak o čem se tu vůbec bavíme?

VYŠETŘOVATEL. Promiňte, můžu si zapálit?

MATKA. Co mám dělat, klidně si zapalte.

VYŠETŘOVATEL. Pochopte, že musíme zjistit, co se stalo. Jestli opravdu došlo k závažnému zločinu, je lepší jednat neprodleně, dokud jsou stopy čerstvé. Nemůžeme vyloučit ani to, že se jedná o sériového vraha, který má na svědomí další oběti. Prosím, pomozte nám.

MATKA. Dobře, zeptejte se, na co chcete.

VYŠETŘOVATEL. Děkuji. Tak tedy, váš syn včera odešel do práce. Je to tak?

MATKA. Ano.

VYŠETŘOVATEL. To bylo ráno. Pamatujete si, co se dělo v předvečer?

MATKA. Včera večer?

VYŠETŘOVATEL. Nepřišel za ním někdo? Kamarádi, sousedi... Nevolal mu někdo? Vzpomeňte si, co se všechno stalo.

MATKA. Nikdo nepřišel a nikdo nevolal. Celý večer seděl u sebe v pokoji.

VYŠETŘOVATEL. Váš syn po večerech vždy sedával v pokoji?

MATKA. Ne. Občas i odešel.

VYŠETŘOVATEL. Kam?

MATKA. Je tu jeden takový podnik. Nemá nejlepší pověst.

VYŠETŘOVATEL. Bar, sto metrů přes ulici. Myslíte ten?

MATKA. Ano. Má takový název...

VYŠETŘOVATEL. Já vím. „Tři celých čtrnáct“. Víte, s kým se tam setkával? Měl obecně hodně přátel nebo ne?

MATKA. Nemyslím si. Dva tři kamarády, víc ne.

VYŠETŘOVATEL. Jaké kamarády, můžete mi říct jména?

MATKA. Ještě jednu kamarádku. Ta se mi už vůbec nelíbila.

VYŠETŘOVATEL. Kamarádku?

MATKA. Říkala jsem mu: netahej se s tou běhnou, to nedopadne dobře. Ale copak někdo poslouchá svoje rodiče? Nevím, čím ho okouzčila.

VYŠETŘOVATEL. A co je zač?

MATKA. Nejdřív se mi představila jako kadeřnice z úlohy číslo 56. Úloha o kadeřnici a manikérce ze salónu krásy. Myslela jsem si, že pro cyklistu to nebude nejhorší partie. Ale jak se ukázalo, všechno bylo úplně jinak.

VYŠETŘOVATEL. A jak to tedy ve skutečnosti bylo?

MATKA. Prostitutka je to.

VYŠETŘOVATEL. To není nadávka, ale profese?

MATKA. Z úlohy číslo 25. O zapadlém bordelu. Slyšel jste o takové?

VYŠETŘOVATEL. Takže ji najdu tam?

MATKA. Ale prosím vás. Ta tam tak bude sedět a čekat. Courá se po celé učebnici. Kam se podíváte, všude narazíte na to její nestydaté tělo. Tak co, mám pokračovat?

VYŠETŘOVATEL. Ano, pokud ještě něco víte.

MATKA. O to právě jde, já nic nevím. Vy si nejspíš myslíte, že můj syn si se mnou často povídal. Kdepak. Všechno si nechával pro sebe. Jeho otec je stíhací pilot z úlohy 506. Taky takový nemluvný. Byl zvyklý, že kolem něho jsou ptáci a nebe. Řeknu vám to takhle: můj syn umřel už dávno, mnoho měsíců předtím.

VYŠETŘOVATEL. Jak to myslíte?

MATKA. Nejdřív totiž umírá duše, pak až tělo.

VYŠETŘOVATEL. Podívejte se, prosím, znáte někoho z těchto lidí?

MATKA. Kdo to je?

VYŠETŘOVATEL. Patří mezi podezřelé. Podívejte se pozorně na obličej.

MATKA. Ne, nikoho z nich jsem dřív neviděla.

VYŠETŘOVATEL. Můžeme si prohlédnout jeho pokoj?

MATKA. Je to nutné?

VYŠETŘOVATEL. Ano. Zde je povolení státního zástupce.

3

Cyklistův pokoj. Vyšetřovatel se přehrabává v zásuvkách a krabicích.

VYŠETŘOVATEL. Nevíte, kde jsou dopisy a fotografie?

CHODEC. Myslím, že tady. Vypadá to jako fotoalbum.

MATKA. Tam by měly být dopisy. Pokud si je tedy uschoval.

VYŠETŘOVATEL. Měly by být tady?

MATKA. A nejsou?

VYŠETŘOVATEL. Jsou tu jen fotografie, sada kancelářských spon a utržené lístky do kina. Z minulého roku. Vezmu si je, nebude vám to vadit?

MATKA. Dopisy tu nejsou, podívejte se na fotky. Jak vám ještě můžu pomoci?

CHODEC. Tady jsme spolu. Před třemi lety. Vyfotil nás pošťák z vedlejší úlohy.

VYŠETŘOVATEL. A tady? Kdo to s ním je?

MATKA. Černá ovce rodiny.

VYŠETŘOVATEL. Buďte prosím konkrétní.

MATKA. Nezaměstnaný parchant. Ani nevím, z čeho žije.

VYŠETŘOVATEL. Z jaké je úlohy?

MATKA. Z úlohy o nezaměstnaném parchantovi a slušné ženě, které se narodil kvůli nešikovnosti jednoho hasiče. Můj druhý syn. Už je vám to jasné?

CHODEC. Cyklista má bratra?

VYŠETŘOVATEL. Kde ho můžeme najít? Žije tady, v bodě B?

MATKA. Pokud jste přišli z východní strany, asi jste si všimli patrové barabizny. Má okna zatlučená překližkou a už dlouho tam nikdo nebydlí. Slízá se tam jenom lůza, největší sebranka. Radím vám, buďte opatrní.

4

Byt cyklistova bratra. Přichází ozbrojený vyšetřovatel a chodec.

VYŠETŘOVATEL. Je někdo doma? Otevřete. Tady policie z učebnice matematiky pro pátou třídu. Haló, je tu někdo?

CHODEC. Nikde nikdo. Co budeme dělat? Čekat?

VYŠETŘOVATEL. Poslouchal jste? Jeho matka přece říkala, že chodí na železniční stanici. Krade uhlí z vagonů.

CHODEC. Ano, ale to dělá v noci.

VYŠETŘOVATEL. Kdo ví, možná tam vysedává dřív, ještě před setměním. Panebože, tady je ale smrad! (*zvedá telefon*) Ano...Ano, já vím... On má být předvolán? V kolik hodin?... jistě. Dobrá, ať přijde zítra... Nejlíp před obědem, kolem poledne.

BRATR. (*objeví se jim za zády s brokovnicí*) Ruce vzhůru. Ruce vzhůru, říkám.

VYŠETŘOVATEL. Uklidni se, hochu.

BRATR. Ty. Odhod' zbraň.

VYŠETŘOVATEL. Přišli jsme si jen popovídat o tvém bratrovi.

BRATR. Hod' tu zbraň na zem, říkám.

VYŠETŘOVATEL. Dobře, udělám, co chceš. Podívej: dávám pomalu ruku dolů, skláním se... (*rychlým pohybem mu sebere pušku*)

BRATR. Kurva! Ty hajzle!

Úderem pažby vyšetřovatel knockoutuje vlastníka bytu.

5

Bratr cyklisty je přivázan k židli.

VYŠETŘOVATEL. Hej, vstávej ty zsranej kovboji. Už ses vzpamatoval?

BRATR. Kdo sakra jste?

VYŠETŘOVATEL. Jsem major N., hlavní vyšetřovatel obzvlášť závažných případů.

BRATR. Takže jste doopravdy přišel.

VYŠETŘOVATEL. Neplivej v místnosti. To se nesluší.

BRATR. Budu si plivat, kde budu chtít, jasný? Mám plnou hubu krve. Měl jsem vás zmlátit hned, jak jste přišel. Bez slitování.

VYŠETŘOVATEL. Kdy jste naposledy viděl svého bratra?

BRATR. Ten je můj bratr asi tak, jako ty. Stejná hniloba.

VYŠETŘOVATEL. Odpověz, kdy a při jakých okolnostech jste se s bratrem viděli naposledy.

BRATR. Nepamatuju si.

VYŠETŘOVATEL. Rychle, já čekám.

BRATR. Nestýkali jsme se. Vždycky jsme byli na nože.

VYŠETŘOVATEL. Výborně. Přesně tohle řekla tvoje matka.

BRATR. To jste slyšel od té pravé. Vždyť ona je blázen.

VYŠETŘOVATEL. Takže jsi měl osobní motiv. To se podívejme.

BRATR. Víte co... Běžte oba... do x a do y.

Vyšetřovatel zasazuje ránu.

BRATR. Jak mám vědět, kam zmizel?!

VYŠETŘOVATEL. Tak on zmizel! Podotýkám, že já jsem nic takového neřekl.

BRATR. Ale no tak. Zvěsti lítají rychlostí světla.

VYŠETŘOVATEL. Další otázka. Proč na sobě máš cyklistickou rukavici?

BRATR. Zadáváte zvláštní otázky, pane vyšetřovateli. V bodě B máme obchod se sportovními potřebami. Občas tam zajdu. Zajímá vás ještě něco? Jsem vám k službám.

VYŠETŘOVATEL. Přesně taková rukavice byla nalezena na místě zločinu. Levá. Jak se to mohlo stát, vysvětli mi to prosím.

BRATR. Podle vás je na světě jenom jeden pár takových rukavic?

CHODEC. Má pravdu. Toho se nemůžeme držet.

VYŠETŘOVATEL. Pane chodče!

BRATR. Jestli se chcete dozvědět něco o bratrovi, měl byste si popovídat s jistou dámou.

VYŠETŘOVATEL. S jakou zase dámou?

BRATR. S jednou takovou.

VYŠETŘOVATEL. Z úlohy číslo 25? Kdepak ji najdu? V baru 3,14?

Bratr se demonstrativně usmívá. Vyšetřovatel zasazuje další ránu. Křiví obličej bolesti a třepe rukou.

Odpověz, ty mizero.

CHODEC. Řekněte mi, proč to děláte?

VYŠETŘOVATEL. Co?

CHODEC. No tohle všechno.

BRATR. Já požaduju advokáta!

VYŠETŘOVATEL. Kde si sakra myslíš, že jsi? V americkém filmu? Drž hubu!

ODMOCNINA. *(přichází)* Čau. Á, ty nemáš čas. Tak já přijdu později.

VYŠETŘOVATEL. Stůj. A ty jsi kdo?

ODMOCNINA. Já tady jenom bydlím.

VYŠETŘOVATEL. Kde?

ODMOCNINA. V učebnici.

VYŠETŘOVATEL. Z jaké jsi úlohy?

ODMOCNINA. Já nejsem z úlohy, jsem prostě tady. No nic, tak abych šel.

VYŠETŘOVATEL *(říká chodci)* Zastavte ho. Kdo to je?

BRATR. To není člověk, je to odmocnina. Copak to nevidíte?

CHODEC. V učebnici pro pátou třídu?

VYŠETŘOVATEL. Sakra, vy mě snad máte za idiota?

Odmocnina utíká z bytu.

Stůj! (*vybíhá*) Ani se nehni, nebo střelím!

Dupání, výstřely.

6

Bar 3,14

VYŠETŘOVATEL. Pracujete tu dlouho?

BARMAN. Od té doby, co se otevřelo. Přesněji řečeno, od té doby, co se objevila úloha o barmanovi a množství litrů, co hosté vychlastali.

VYŠETŘOVATEL. Chodil sem cyklista často?

BARMAN. Ale jo, občas chodíval.

VYŠETŘOVATEL. Po večerech?

BARMAN. Nejenom po večerech. Někdy se ukázal i ráno, než šel do práce.

CHODEC. Co si ráno objednával?

BARMAN. Kávu. Večer se jeho preference měnily. Pivo, kola, rum.

VYŠETŘOVATEL. Dejte mi prosím led.

BARMAN. Co to máte s rukou?

VYŠETŘOVATEL. Mohl byste mi kolem ní omotat ubrousek, prosím? Děkuji. Kdy tady byl naposledy?

BARMAN. To můžu říct přesně. Mám tady zapsaný jeho dluh.

VYŠETŘOVATEL. Výborně.

BARMAN. Tři dny zpátky. Dal si vodku s tonikem. Poprosil mě, abych mu nakrájel citron. Dvacet rublů, čtyřicet šest kopějek.

VYŠETŘOVATEL. S kým se většinou setkával?

BARMAN. Kde, tady?

VYŠETŘOVATEL. Ano.

BARMAN. A zajímáte se o ženy nebo o muže?

VYŠETŘOVATEL. Zajímám se o to, s kým se setkával.

BARMAN. S kdekým. Ale dlouhodobě jen s jednou.

CHODEC. Z úlohy číslo 25?

BARMAN. Víte, že byl jediný, kdo měl pravé, plnohodnotné jméno?

VYŠETŘOVATEL. Povězte mi detaily.

BARMAN. Jednou ho začala trápit taková myšlenka, tak mi to řekl. Zamyslel se: proč je cyklista? Proč nemá normální jméno? O jménu po otci a příjmení nemluvě. Řekl jsem mu: „Uklidni se, kamaráde, všichni takhle žijeme“. Ale pro něho to nebyl argument. Šel do porodnice, ve které se kdysi objevil...Z toho nic nebylo. Potom šel na matriku a poprosil, aby mu dali registrační knihu.

CHODEC. Matriční?

BARMAN. Jojo. Otevřel ji na příslušné stránce, kde vedle data narození inkoustem stálo: „Cyklista“.

VYŠETŘOVATEL. A to ho rozčílilo?

BARMAN. Nerad o sobě mluvil, a já jsem úplně nechtěl strkat nos do cizích věcí. Jenom si pamatuju, že tohle ho nějak změnilo.

VYŠETŘOVATEL. Jak?

BARMAN. Ne k lepšímu. Uzavřel se do sebe. Postavil si kolem sebe zeď. A měl jsem pocit, že pokud v tý zdi dřív byly dveře, tak po tomhle už nebyly.

VYŠETŘOVATEL. Nemluvil o sebevraždě?

BARMAN. Ne. Ale dal sám sobě jméno. Nikoho se neptal.

VYŠETŘOVATEL. Jaké jméno?

BARMAN. Johnny. Teda Jevgenij, Žeňa. Ruská verze.

CHODEC. Johnny – to je podle mě Ivan.

BARMAN. No a co, stejně mu říkali Johnny, málokdy Jevgenij. Možná tohle byl jeho způsob sebevraždy. Kdo ví.

CHODEC. Jak to myslíte?

BARMAN. Nové jméno – nová osobnost. Všechno, co bylo předtím, se škrtá. Tohle on neříkal. Jenom mně to prolítlo hlavou.

VYŠETŘOVATEL. Mohl mu někdo přát něco zlého?

BARMAN. Víte, já nemám takovou schopnost – vidět do hlav cizích lidí. Možná mu i někdo něco zlého přál. O tom jsme se nebavili.

VYŠETŘOVATEL. Dobře, vezmeme to z druhé strany. Bývají ve vašem baru nějaké nepokoje?

BARMAN. Občas.

VYŠETŘOVATEL. Účastnil se jich někdy cyklista?

BARMAN. Jednou.

VYŠETŘOVATEL. S kým se chytnul?

BARMAN. Se mnou. Měl pocit, že jsem mu připsal k jeho útratě víc peněz. Vidíte, spočítáme to spolu. Tenkrát si objednal tři tequilly po sedmi rublech, citron za třicet devět kopějek a cigarety „Vektor“ - tři rubly dvacet jedna kopějek za krabičku.

CHODEC. Jaký jste s ním měl vztah?

BARMAN. Spíš neutrální. Zdál se mi podivný. Raději si od takových držím odstup. Jedno malé doplnění: tenkrát mě ohrožoval nožem.

VYŠETŘOVATEL. Během vaší hádky?

BARMAN. Ano, začal mi tím nožem máchat před obličejem. Při tom mě z nějakého důvodu nazval zaostalým.

VYŠETŘOVATEL. Zaostalým? To znamená člověkem ne příliš chytrým, s omezeným myšlením.

CHODEC. Nepamatuji si, že by nosil nůž.

BARMAN. Nůž byl můj. Tady ten, vidíte? Vždycky ho mám pod pultem.

VYŠETŘOVATEL. Na co?

BARMAN. Pro jistotu. Nakrájet citron, podebrat zátku na lahvi. Užitečná věc.

VYŠETŘOVATEL. Tak tak tak. Skládací nůž z nerezové oceli. Dvě čepele a vývrtka.

PROSTITUTKA. (*přichází*) Mluvíš o Johnnym?

BARMAN. Jo. To je vyšetřovatel. Zajímá se.

PROSTITUTKA. Radši si popovídejte se mnou, pane vyšetřovateli. Já vám toho řeknu víc.

VYŠETŘOVATEL. Z jaké jste úlohy?

PROSTITUTKA. Měli jsme spolu s Johnnym vřelý vztah... Skoro až ohnivý... Rozumíte, o čem mluvím? No, tak co? Popovídáme si?

VYŠETŘOVATEL. S radostí.

PROSTITUTKA. Ale ne tady. Sedneme si ke stolu.

VYŠETŘOVATEL. Jestli tomu rozumím, vy jste ta cyklistova přítelkyně, o které všichni mluví.

PROSTITUTKA. Neposlouchejte všechny, pane vyšetřovateli. Obecné mínění není vždy pravdivé. Poslouchejte mě. A dejte mi cigaretu, jestli máte.

VYŠETŘOVATEL. Na to jste přišla sama?

PROSTITUTKA. Na co?

VYŠETŘOVATEL. Mluvím o tom obecném mínění.

PROSTITUTKA. Poslouchal jste mě? Byla jsem Johnnyho přítelkyně. To mě hodně naučilo.

VYŠETŘOVATEL. Například?

PROSTITUTKA. Dobře, dám vám příklad. *(ukazuje rukama něco složitého)* Můžete mi říct, co to je?

VYŠETŘOVATEL. Nemám tušení.

PROSTITUTKA. Vidíte? Ve vašem slovníku pro to není název. Proto to, co jsem vám ukázala, pro vás neexistuje. Nebo existuje, ale vypadá to jako hloupost, je to tak? Nebo tam ti dva. Barman a váš známý.

VYŠETŘOVATEL. Chodec.

PROSTITUTKA. Dejte mezi ně znaménko „plus“ nebo „krát“. Co z toho vyjde?

VYŠETŘOVATEL. To samé. Barman a chodec.

PROSTITUTKA. Ale ne. Vyjde něco mezi: chodcobarman, nebo chodрман, bardec... Jak se vám to hodí.

VYŠETŘOVATEL. Takže Johnny, nebo jak mu říkali, se zabýval něčím jako kognitivní lingvistikou? Je to tak?

PROSTITUTKA. Nazývejte to, jak chcete. Johnny byl neobyčejný chlap, bylo to s ním zajímavé. Povídali jsme si o hodně věcech.

VYŠETŘOVATEL. O čem?

PROSTITUTKA. O Wittgensteinovi, o francouzských dadaistech... Ještě řekl takové slovo... Jak to jenom... Plyplybaš.

VYŠETŘOVATEL. Plyply...

PROSTITUTKA. Mokrý strom. Plyplybaš. Novořeč Tristana Tzary. Vymyslel nový jazyk.

VYŠETŘOVATEL. Aha, zajímavé.

PROSTITUTKA. Ne, opravdu, pokud se zamyslíte... Proč nemůže být prostě strom a mokrý strom? Přece to není jedno a totéž.

VYŠETŘOVATEL. Neřekl bych.

PROSTITUTKA. Prostě jsme si zvykli všechno zjednodušovat. Tendence jazyka a myšlení. Proto všechno vidíme v bídných barvách. Třeba to...

VYŠETŘOVATEL. Co?

PROSTITUTKA. No třeba vy. Chcete zjistit, kam Johnny zmizel, a vůbec nepřemýšlíte nad tím, co se ve skutečnosti stalo.

VYŠETŘOVATEL. No, a co se tedy stalo?

PROSTITUTKA. Máte jenom dvě varianty, že? Buď se někde schovává, nebo ho zabili. Neuvažujete o dalších, protože nejste ani Tristan Tzara, ani Johnny.

VYŠETŘOVATEL. Tak mi tedy napovězte další varianty.

PROSTITUTKA. A co když prostě zmizel?

VYŠETŘOVATEL. Jak je možné prostě zmizet?

PROSTITUTKA. Tak. Byl a není. Vypařil se. Jako jméno Johny. J,o,h,n,n,y. Jsou to přece zvukové vibrace. Existovaly, a pak zmizely.

VYŠETŘOVATEL. To říkal on, nebo opět vy sama?

PROSTITUTKA. Říkal, že chce najít sám sebe.

VYŠETŘOVATEL. V jakém smyslu?

PROSTITUTKA. Najít své pravé „já“. Něco stabilního a neporušitelného. Zadal si takový úkol.

VYŠETŘOVATEL. A našel?

PROSTITUTKA. Co myslíte?

VYŠETŘOVATEL. Já se ptám vás.

PROSTITUTKA. Samozřejmě se mu to nepodařilo. Říkal, že s každou iluzí, kterou objeví jako součást své osobnosti, přichází o kousek svého těla. Dokud se nakonec celý nerozplyne v prázdném prostoru.

VYŠETŘOVATEL. Ve kterém roce jste se poznali? Nebo to bylo nedávno?

PROSTITUTKA. Jak se jmenuješ?

VYŠETŘOVATEL. Já?

PROSTITUTKA. Jo. Chci to vědět.

VYŠETŘOVATEL. Je to důležité?

PROSTITUTKA. Je. Kdo jsi?

VYŠETŘOVATEL. Hlavní vyšetřovatel obzvlášť závažných případů, major N.

PROSTITUTKA. Co, a tak ti říkají? N.?

VYŠETŘOVATEL. Nelíbí?

PROSTITUTKA. Chudáčku.

VYŠETŘOVATEL. A kdo jsi ty?

PROSTITUTKA. Já? Jenom prostitutka. Přesněji první prostitutka. Druhá je moje kamarádka. Slyšel jsi úlohu o dvou prostitutkách, co za dva týdny obsloužily osmdesát devět klientů?

VYŠETŘOVATEL. Ta ke mně nedošla.

PROSTITUTKA. Každá za den obslouží pět klientů. Za ty dva týdny si každá vydělala celkem dvě stě šedesát sedm rublů. Otázka: kolik za stanovenou dobu vydělala první prostitutka – tedy já – za předpokladu, že za hodinu služeb si účtuje o rubl víc, a druhá se nakazila kapavkou, musela si tři dny píchat penicilin a nemohla pracovat? Znáš odpověď?

VYŠETŘOVATEL. Co, jen tak z hlavy? Ne, promiň.

PROSTITUTKA. Máš smutné oči.

VYŠETŘOVATEL. Opravdu?

PROSTITUTKA. Zdá se mi, že jsi takový osamělý.

VYŠETŘOVATEL. Jako kdo?

PROSTITUTKA. Platíš hypotéku?

VYŠETŘOVATEL. Jo, jsem po uši v dluzích.

PROSTITUTKA. Je v tobě něco skutečného.

VYŠETŘOVATEL. Johnny byl taky takový?

PROSTITUTKA. Proto jsem ho milovala. Jdu na hajzlík, jdeš taky nebo tady zůstaneš sedět?

VYŠETŘOVATEL. Stůj.

PROSTITUTKA. Co?

VYŠETŘOVATEL. Kde jsi byla včera přes den? Zhruba od desíti do jedné.

PROSTITUTKA. Řeknu ti to, jak se vrátím, jo? Fakt musím.

VYŠETŘOVATEL. Dobře, běž. Já počkám.

Prostitutka odchází.

CHODEC. (*přisedá si*). Potřebujete mě ještě? Můžu už jít?

VYŠETŘOVATEL. Je pro vás těžké vydržet sedět na jednom místě?

CHODEC. Pravdu řečeno, ano je. Vždy pro mě bylo snazší chodit.

VYŠETŘOVATEL. Rozumím. Ale přece jenom vydržte.

CHODEC. Co mám vydržet?

VYŠETŘOVATEL. Půjdeme spolu. Musím se ještě jednou podívat do bodu C.

CYKLISTA 2. (*přichází s kolem*) Slyšel jsem, že se tady někdo ptal na Žeňu.

Barman ukazuje na vyšetřovatele.

Vy vedete vyšetřování, které se týká jeho zmizení?

VYŠETŘOVATEL. Kdo jste?

CYKLISTA 2. Druhý cyklista z úlohy 360. Žeňa si v ní občas přivydělával.

VYŠETŘOVATEL. Úloha o dvou cyklistech?

CYKLISTA 2. Ano. Jeden jede z bodu A, druhý z bodu B.

CHODEC. Vy jste taky z bodu A?

CYKLISTA 2. Co je na tom zvláštního?

CHODEC. Nic. Jen, že jsem vás tam nikdy neviděl.

CYKLISTA 2. Já vás, mimochodem, taky ne. Vůbec nevím, kdo jste.

VYŠETŘOVATEL. To je chodec.

CYKLISTA 2. Ano, ale to ho automaticky nedělá obyvatelem bodu A. Kde na sobě máte, prosím napsáno, že jste z bodu A?

CHODEC. Není to napsané na mně, je to napsané v učebnici. Úloha 365. Můžete ji otevřít a podívat se.

CYKLISTA 2. Zvláštní.

CHODEC. Nevidím na tom nic zvláštního. Zvláštní je spíš to, že vám říkám, že bydlím v bodě A, a vy mi z nějakého důvodu nevěříte.

CYKLISTA 2. Kdo vám tohle řekl?

CHODEC. Řekl co?

CYKLISTA 2. Že vám nevěřím.

CHODEC. Vždyť se tak chováte. A ještě pořád opakujete: „zvláštní“.

CYKLISTA 2. To není pravda.

CHODEC. Pokud to takhle půjde dál, tak ještě, nedej bože, řeknete, že já sám se vám zdám zvláštní.

CYKLISTA 2. Je to tak.

CHODEC. Však nejsem o nic zvláštnější, než vy.

CYKLISTA 2. Vy mě nebudete zbavovat práva považovat za zvláštní ty, kteří se zvláštně chovají.

CHODEC. Odkdy určujete, co je zvláštní a co ne? Jste snad středem vesmíru? Pupek světa či co?

CYKLISTA 2. Pupek? Já jsem spíš pípák.

CHODEC. Co prosím? Pípák?

CYKLISTA 2. Pípák. Mačkám klakson, když jedu. Aby lidi uhnuli z cesty. Jinak je zajedu. Píp.

VYŠETŘOVATEL. Poslyšte, poslyšte... Bod A je hustě osídlený geografický bod. Nevidím v tom nic zvláštního ani neobvyklého. Vy z něj vycházíte v určitou hodinu, a vy v jinou.

CYKLISTA 2. A zjevně se i v jiné časy vracíme. Proto jsme se nesetkali. Mimochodem, kdo jste?

CHODEC. Už vám to říkal, jsem chodec.

CYKLISTA 2. Já jsem druhý cyklista, rád vás poznávám.

VYŠETŘOVATEL. Přišel jste pracovně?

CYKLISTA 2. Ano. Chtěl jsem si promluvit o Žeňově kole.

VYŠETŘOVATEL. Proč ne o něm samotném?

CYKLISTA 2. Protože to kolo má tři rychlosti a ruční brzdu. Za takové bych se nezlobil.

VYŠETŘOVATEL. Tedy vy chcete získat jeho kolo?

CYKLISTA 2. Pokud by to bylo možné. A výměnou dám svoje. Tak můžu nebo ne?

VYŠETŘOVATEL. Ne.

CYKLISTA 2. Proč?

VYŠETŘOVATEL. Protože kolo oběti musí být odvezeno do skladu doličných předmětů. Pokud ho tam už neodvezli. Budou s ním pracovat kriminalisté. Slyšel jste vůbec o tom, že byl spáchán trestný čin?

CYKLISTA 2. Proto jsem taky přijel. Ale můžu počkat.

VYŠETŘOVATEL. Cože?

CYKLISTA 2. No, dokud na něm kriminalisté nezpracují. A potom bych si ho vzal. Můžu?

VYŠETŘOVATEL. To sotva.

CYKLISTA 2. No co, škoda.

VYŠETŘOVATEL. Stůjte. Kde jste byl včera dopoledne?

CYKLISTA 2. Odpočíval jsem. Tam, kde pracuju, se nedělá každý všední den. Jeden den pracuješ, dva dny máš volno. To mi vyhovuje.

VYŠETŘOVATEL. Kde jste byl ve zmiňovaný čas?

CYKLISTA 2. Doma. A kdo mi to může potvrdit? Majitel psa z úlohy 314. Viděl, jak klepu koberec.

CHODEC. To vy jste zabil cyklistu?

CYKLISTA 2. Ne. Můžu jít?

VYŠETŘOVATEL. Ano.

Cyklista 2 odchází.

Kdo zadává takové otázky? Zabil, nezabil. Naučte se pracovat jako profesionál.

CHODEC. Mně to k ničemu není.

VYŠETŘOVATEL. V tom případě radši mlčte. Otázky budu pokládat já. Kam zmizela, nevíte?

BARMAN. To se ptáte mě?

VYŠETŘOVATEL. Řekla, že jde na záchod, a už tady není deset minut.

BARMAN. Řekla, že jde na záchod?

VYŠETŘOVATEL. Ano. Řekla, že musí, tak jsem jí pustil.

BARMAN. Tak to je zbytečné.

VYŠETŘOVATEL. O co jde?

BARMAN. Pojd'te.

VYŠETŘOVATEL. Kam?

BARMAN. Ukážu vám naše záchody. Sám uvidíte, že jste ji neměl pouštět.

7

Záchody. Jedna ze stěn vypadá jako stránka knihy s tištěným textem.

BARMAN. Tak to je naše kouzelná stěna. Nikdy jsem si nemyslel, že budu pracovat v podniku, co má takovou stěnu na chlapeckých záchodech.

VYŠETŘOVATEL. Takže ona skrz ni prošla? Ale jak?

BARMAN. Vidíte slovo „vlak“? Písmeno „V“ je otvor. Jakoby dveře. Zkuste to, nebojte se. A písmeno „L“ taky. Druhý dveře.

CHODEC. A co za nimi je? Jiný svět?

BARMAN. Svět iluze a nelogičnosti. Druhá strana mince. Neplatí tam zákony matematiky.

VYŠETŘOVATEL. Říkal jste, že se sem hodně lidí snaží dostat.

BARMAN. Jojo, je to jako opravdová pouť. Slízá se tady jeden hlupák za druhým. Ale já je vždycky varuju: „Lidi“, říkám, „nelezte tam. Může to mít následky“.

CHODEC. Byl jste tam taky?

BARMAN. Jednou, chtěl jsem to zkusit.

VYŠETŘOVATEL. A?

BARMAN. Řekl jsem si, že mám dost. Vždyť je to naše učebnice, nevšiml jste si? Pátá třída, nakladatelství „Svirel“. Narazili jsme na konec světa.

VYŠETŘOVATEL. Takže se musí vlézt do toho slova.

CHODEC. Úloha číslo 279. O vlaku.

VYŠETŘOVATEL. Vidím. „Skupina o 12 dětech s tuberkulózou z internátní školy“...

BARMAN. Pod vedením ošetřujícího lékaře přišla na nádraží v bodě D. Čekali na osobní vlak a nastoupili do vagonů. A když bylo oznámeno, že vlak jede neznámým směrem...

VYŠETŘOVATEL. Neznámým směrem? To se tam píše?

BARMAN. Podívejte.

CHODEC. Opravdu.

BARMAN. Takže když vlak začal nabírat rychlost a měl za sebou první kilometry, všichni kromě doktora náhle zemřeli na neznámou infekci, která s plicním onemocněním neměla nic společného.

VYŠETŘOVATEL. Jak se taková divná úloha v učebnici objevila?

BARMAN. Jsou podezření, že se jedná o typografickou chybu. Náhodnou nebo úmyslnou, to nemůžu říct. Na to přijdete spíš vy, jestli budete chtít.

CHODEC. A co se v ní má zjistit? Jaká je otázka?

BARMAN. To si můžete přečíst naspodu stránky. Teda, mohli jste si přečíst. Naši uchcaní štamgasti to pocákali.

VYŠETŘOVATEL. Jo, svinstvo a fleky.

BARMAN. Ale řeknu vám jedno: v tom je právě ta úloha originální, je prostě bez otázky.

VYŠETŘOVATEL. To vidím prvně.

CHODEC. A co se stalo s tím doktorem? Proč taky neumřel na infekci?

BARMAN. Měl vředy. Bral na to antibiotika ve zvýšených dávkách, to ho zachránilo. Ale když byl v jednom z těch vagonů, stalo se mu něco divného. Už skoro spal. Ta infekce se v něm prala s antibiotikama a měl z toho horečku... A jak se píše v úloze, taky viděl ten neznámý směr.

CHODEC. Co prosím?

BARMAN. Měl před sebou jasnej obraz. Vlak projede kolem bodů A, B a C... Zastaví, doktor s dětma vystoupí na konečné a vidí nad budkou nápis: „Neznámý směr“. Potom přichází někdo z místních a pokládá zapeklitou otázku.

VYŠETŘOVATEL. Jakou?

BARMAN. Tu, která chybí v úloze. Jedině takhle se ji dozvíte. Sednete v bodě D na vlak, vypijete antibiotika, nakazíte se a z toho horečnatého blouznění se ocitnete na zastávce, která v našem světě neexistuje. Teda, tak se to alespoň říká.

VYŠETŘOVATEL. Takže jestli tam půjdeme...

CHODEC. Co to je za otázku?

BARMAN. Promiňte mi, já jsem z jiné úlohy.

CHODEC. Ale říkal jste, že je zapeklitá.

VYŠETŘOVATEL. Jak se tam dostaneme? Za tu stěnu myslím, ne do úlohy.

BARMAN. Kupte si lístky na vlak.

VYŠETŘOVATEL. Kde?

BARMAN. U mě.

VYŠETŘOVATEL. Vy z toho těžíte jako z nějaké atrakce?

BARMAN. Daně jdou do komunálního rozpočtu. Ty lístky vám prodám za polovinu ceny. Tři rubly za oba. Berete?

VYŠETŘOVATEL. Je tam Johnnyho přítelkyně?

BARMAN. Ona říkala, že jde na záchod?

VYŠETŘOVATEL. Ano.

BARMAN. V tom případě tudy. Tady jsou lístky. Zaplatíte, až se vrátíte.

VYŠETŘOVATEL. Může tam být i Johnny?

BARMAN. Možný je všechno.

CHODEC. A co když tam uvízneme? Ztratíme se už se nevrátíme. Stalo se to někdy někomu?

BARMAN. Tři rubly, prosím.

VYŠETŘOVATEL. Mám pět, vraťte mi drobný. Kam že máme vlízt? Do písmene „V“?

8

Obrácená strana světa matematiky. Vyšetřovatel a chodec jsou v pološeru. Zvuk cyklistického zvonku. Přibližuje se, přibližuje se... Přidávají se k němu další. Sbor zvonků. Jsou čím dál tím blíž. Objevuje se skupina cyklistů. Motají se na kolech sem a tam. Zvuk zvonků je ohlušující, nesnesitelný... Nakonec cyklisté zmizí. Ticho.

9

Přichází do bodu A.

VYŠETŘOVATEL. Vidíte, tak jsme se vrátili.

CHODEC. Nechcete zajít ke mně na návštěvu? Moje žena nám připraví večeři.

VYŠETŘOVATEL. Velmi rád. Ale nejdřív se vás na něco zeptám. Nejspíš jsem vás tou svojí zvědavostí utrápil.

CHODEC. To nic, já to chápu.

VYŠETŘOVATEL. Před patnácti lety jste byl u psychiatra.

CHODEC. Odkud to víte?

VYŠETŘOVATEL. Poslali vás do nemocnice a ležel jste tam... Jak dlouho? Měsíc, dva?

CHODEC. Co na tom záleží?

VYŠETŘOVATEL. Jenom bych rád věděl, jakou vám určili diagnózu, a co řekl váš ošetřující lékař.

CHODEC. Proč se ptáte? Stejně to už víte, všechno jste vyčmuchal.

VYŠETŘOVATEL. Přesto bych chtěl slyšet, co si o tom myslíte vy. Cítil jste, že už jste uzdravený, nebo se to později opakovalo?

CHODEC. Můžu zavolat své ženě?

VYŠETŘOVATEL. Proč?

CHODEC. Aby začala ohřívat večeři. Ať nemusíme sedět u stolu a čekat, to nemám rád.

VYŠETŘOVATEL. Jistě, volejte. Já si taky zavolám.

CHODEC. Haló.

VYŠETŘOVATEL. Haló.

CHODEC. Haló.

VYŠETŘOVATEL. Dobrý den, povídejte.

10

Byt chodce. Vyšetřovatel a chodec sedí u stolu.

VYŠETŘOVATEL. A kde vlastně je? Vaše žena...

CHODEC. Asi někam šla, nevím.

VYŠETŘOVATEL. Kam?

CHODEC. K sousedce. To je jedna z možností.

VYŠETŘOVATEL. Kvůli čemu?

CHODEC. Pro sůl, sirky, kroupy...

VYŠETŘOVATEL. Jaké kroupy?

CHODEC. Ječné.

VYŠETŘOVATEL. Proč zrovna ječné?

CHODEC. První, co mě napadlo.

VYŠETŘOVATEL. Na místě činu se našla vaše krev. Můžete mi k tomu něco říct?

CHODEC. Opravdu? Kdo vám to řekl?

VYŠETŘOVATEL. Volali mi, sám jste to viděl. Je tam všude vaše krev a DNA.

CHODEC. To se není čemu divit, vždyť jsem tam byl prakticky každý den. Přicházel jsem, odcházel jsem.

VYŠETŘOVATEL. A úmyslně jste tam cákal kreví?

CHODEC. Proč si myslíte, že je moje?

VYŠETŘOVATEL. Protože jsem měl vzorek vaší krve na kousku vaty, pamatujete? Tak kde je vaše žena?

CHODEC. Pamatuji si. Prosáklo to, musel jsem si měnit obvaz.

VYŠETŘOVATEL. Z čeho máte to zranění? Pral jste se?

CHODEC. Ne.

VYŠETŘOVATEL. Něco jste pevně zmáčkl v ruce? Nebo to byl řez ostrým kovovým předmětem?

CHODEC. Jakým?

VYŠETŘOVATEL. Řekněme, že tady tím kuchyňským nožem.

CHODEC. Ale já se pořezal o stěp.

VYŠETŘOVATEL. Kdo vám to řekl?

CHODEC. Žena.

VYŠETŘOVATEL. Takže vy si to nepamatujete?

CHODEC. Jen matně. V tu chvíli jsem přemýšlel nad něčím jiným.

VYŠETŘOVATEL. Nad čím?

CHODEC. Nad něčím důležitějším. Můžu přemýšlet o důležitějších věcech, nebo ne?

VYŠETŘOVATEL. Důležitějších než co?

CHODEC. To vám neřeknu.

VYŠETŘOVATEL. Proč ne?

CHODEC. Protože by vás to nezajímalo.

VYŠETŘOVATEL. Ale zajímalo.

CHODEC. Neřeknu vám to, tečka.

VYŠETŘOVATEL. Tak kde je vaše žena? To mi, doufám, řeknete.

CHODEC. Zopakuji to ještě jednou: já nevím.

VYŠETŘOVATEL. A co když žádná žena nikdy nebyla?

CHODEC. Kde?

VYŠETŘOVATEL. Tady. Ani dřív, ani teď.

CHODEC. O čem to, prosím vás, mluvíte?

VYŠETŘOVATEL. O vaší ženě. Vzpomeňte si – měl jste ženu?

CHODEC. Samozřejmě. Proč si myslíte, že bych jinak seděl a čekal na večeri?

VYŠETŘOVATEL. Zamyslete se nad tím ještě. Smysly občas mohou klamat.

CHODEC. Vás oklamali?

VYŠETŘOVATEL. Já nemám ženu.

CHODEC. A co teda máte?

VYŠETŘOVATEL. Já mám vlas. Pamatujete, jak jsem vám o něm říkal?

CHODEC. A k čemu vám pomohl?

VYŠETŘOVATEL. Je umělý. Polyamid.

CHODEC. A co z toho plyne?

VYŠETŘOVATEL. Z toho plyne, že vrah měl na sobě paruku. Například takovou. Kde jste ji vzal?

CHODEC. Ta je mojí ženy.

VYŠETŘOVATEL. Která není?

CHODEC. Ona je.

VYŠETŘOVATEL. A kde je? Nevidím ji. Podívejte se, prosím, na tohle.

CHODEC. Co to je?

VYŠETŘOVATEL. Fotografie z bezpečnostní kamery. Zde můžete jasně vidět někoho ve stejné paruce, jak vychází z bodu A. Teď se podívejte na datum – včerejší. 22:01. Je to vaše žena?

CHODEC. Ne, to není možné.

VYŠETŘOVATEL. Samozřejmě, že to není možné, protože vy a vaše žena jste jedna a tatáž osoba.

CHODEC. To je hloupost! To děláte schválně, vždyť jste ji viděl.

VYŠETŘOVATEL. Kdy?

CHODEC. Dnes, když jsme vycházeli z bodu A. Byla tam.

VYŠETŘOVATEL. Skutečně, nevšiml jsem si. A nyní se, prosím, podívejte na tato svědectví.

CHODEC. Co to je? Kdo to napsal?

VYŠETŘOVATEL. Kopáč z úlohy 44. Znáte ho?

CHODEC. O tom slyším prvně.

VYŠETŘOVATEL. Opravdu? Zato on si vás pamatuje dobře. Přesněji ne vás, ale vaši takzvanou ženu. Poznal ji z fotografie. Jste se ženou blíženci?

CHODEC. (čte) Donutil jsem ho zakopat tělo?! To je hloupost! Úplný nesmysl!

VYŠETŘOVATEL. Je po všem, pane chodče. Nemá smysl zapírat. Mám vám říct, jak to bylo? Tak poslouchejte. Včera přesně v deset jste se přestrojil za vaši ženu, vzal jste si s sebou tento nůž a šel jste na schůzku s cyklistou. Tam jste ho bezcitně zabil, během rvačky jste si poranil ruku a na místě činu zůstalo několik kapek vaší krve. Domluvil jste se s kopáčem, opatrně jste tělo přenesl do úlohy 44 a tam, jak se vám zdálo, jste bezpečně pohřbil oběť.

CHODEC. Ale bez cyklisty nebude úloha. Zůstanu bez práce. Proč bych mu bral život? Přemýšlejte.

VYŠETŘOVATEL. Vzpomenete si, jaká vám byla určena diagnóza? Disociativní porucha identity, je to tak?

CHODEC. Dejme tomu.

VYŠETŘOVATEL. Žijí ve vás dva lidé. Takové případy jsou v psychopatologii běžné. Jedním z nejznámějších je případ Normana Batese, který popsal Američan Robert Bloch. Zkušený psychoanalytik, který by se na vás podíval, by řekl, že ve vás je ne úplně překonaný Oidipův komplex. Starala se o vás matka dobře?

CHODEC. Jako o ostatní děti. Ne víc, ne míň.

VYŠETŘOVATEL. No no, nechte toho přetvařování. Všechno jsem si zjistil. Pracovala jako chůva v mateřské škole. Úloha z učebnice pro čtvrtý ročník. Vyhodili ji za týrání dětí. Ale vás milovala, jak se říká, k smrti. Do morku kostí. Chtěla po vás, abyste nosil ženské šaty?

CHODEC. Na to nemáte právo!

VYŠETŘOVATEL. Chtěla to po vás nebo ne?

CHODEC. To je můj osobní život!

VYŠETŘOVATEL. Myslím, že vás doteď pronásleduje. V přestrojení za vaši ženu. Proč jste zabil kolegu z práce? Je to jednoduché. Nehledě na váš veškerý vnější optimismus a obraz workoholika už toho na vás bylo moc. Den za dnem, z bodu A do bodu C... Čtyři kilometry za hodinu... Den co den. Už vás to unavovalo. Ale připustit si to by se rovnalo porážce. A vtom přišel čas vašich neviditelných pomocnic – matky a ženy. Bodly cyklistu kuchyňským nožem, kterým dělaly oběd. Tím vás zbavily, jak si ony myslely, nesmyslných procházek.

CHODEC. Co se mnou teď bude?

VYŠETŘOVATEL. Podstoupíte lékařskou prohlídku. Myslím si, že vás prohlásí za šílence. Budete se dlouho a nuceně léčit. A teď si vás dovolím spoutat.

Chodec bere nůž a dere se na představitele zákona. Rozpoutá se rvačka.

Co to děláte?! Přestaňte!

CHODEC. Síla tlaku mé ruky na nůž se rovná dvěma pascalům. Vzdálenost špičky nože k tělu je 10 centimetrů. Aha! Už jenom 5!

VYŠETŘOVATEL. *(užívá hrubou sílu)* 15!

CHODEC. Otázka: za jak dlouho a do jaké hloubky prorazí čepel, pokud je síla odporu vašich rukou menší, než síla tlaku mých?

VYŠETŘOVATEL. O kolik menší?

CHODEC. K čemu vám to je?

VYŠETŘOVATEL. To je důležitá podmínka *(odhazuje protivníka a vytahuje pistoli)*

Tak. A teď vyřešte moji úlohu. Rychlost střely je 400 metrů za sekundu. Ústřední energie výstřelu je přibližně pět joulů. Vedoucí vyšetřovatel N. byl rovněž vždy nejlepším střelcem ve výcviku. Pozor, otázka: pokud se mě pokusíte bodnout, jak rychle mohu stisknout spoušť, a jak přesně kulka zasáhne vaše srdce?

Chodec se vrhá na vyšetřovatele. Výstřel, druhý výstřel... Chodec padá na zem mrtvý.

Dobrý den, služební důstojníku. Tady hlavní vyšetřovatel obzvlášť závažných případů, major N. Pošlete mi sanitku... Ano, střelná rána... Bod A, chodcův dům... Díky, budu čekat. *(zapíná rádio; nasazuje si gumové rukavice, zkoumá nůž přes lupu a ukládá jej do tašky)*

HLASATEL. *(po znělce)* A nyní nejnovější zprávy ze světa matematiky. Kriminální rubrika. Bylo nalezeno tělo zmizelého cyklisty. Našemu korespondentovi se podařilo

dovolat na horkou linku. Ukázalo se, že vrahem je chodec ze stejné úlohy. Při zatýkání pachatel vzdoroval, v důsledku čehož byl na místě zabit. Tisková služba správy učebnice již učinila prohlášení: úloha číslo 365 bude přepsána: od zítra se v ní místo chodce a cyklisty objeví autobus a auto. A nyní novinky z kultury. V divadle opery a baletu připravují premiérové představení s názvem „Naprostý omyl“. Podle režiséra z úlohy 201 představí milovníkům a znalcům operní inscenaci o životě desetinných zlomků. „Toto je příběh hříchu, pokání a lásky, která zvítězí nad smrtí“, řekl režisér.

Přichází sanitáři, kteří vypadají spíše jako matematické symboly. Pokládají tělo na nosítka. Vyšetřovatel odchází spolu s nimi.

A nyní o směnném kurzu. Dolar z učebnice Simona McDougala za tři kopějky, euro za tři kopějky. Děkuji. Zůstaňte na naší vlně.

5. TRANSLATOLOGICKÝ ROZBOR

Tato kapitola je zasvěcena translatologickému rozboru divadelní hry. Zaměříme se na problematiku překladu určitých jazykových jevů, se kterými jsme se během překladu potýkali. Obecnou problematiku překladu divadelních her jsme si již vysvětlili v jedné z kapitol výše a nyní se budeme zabývat konkrétními případy. Kapitola bude rozdělena do několika podkapitol, ve kterých budou jednotlivé jazykové jevy zhodnoceny a okomentovány. Postupně se podíváme na překlad vulgarismů, matematických jevů, slovních hříček, slangových výrazů či medicínských termínů. Problematiku překladu konkrétních jevů budeme opět demonstrovat úryvky z přeložené divadelní hry.

5.1. Překlad vulgarismů

Ačkoliv v divadelní hře převládá spisovná čeština, v některých pasážích se objevují vulgarismy. Především pak v dějství 4 a 5, kdy se chodec a vyšetřovatel major N. setkávají s bratrem cyklisty. Jelikož je bratr hned zpočátku vulgární a agresivní, major N. se v tomto případě odchyluje od spisovnosti a bratrovi cyklisty začne nadávat také. Nejdříve jsem se ve svém překladu snažila sprostá slova obejít tím, že jsem některá písmena v těchto výrazech zaměnila hvězdičkou, abych se vyhnula přímému vyjádření a jakýmsi způsobem ono slovo skryla. Nakonec jsem se ale od veškeré cenzury oprostila. Usoudila jsem totiž, že k ní nemám žádný důvod a svým překladem pouze interpretuji text jiného autora. U některých nadávek nebylo možné využít doslovný překlad, jelikož by svým významem absolutně nezapadaly do našeho kulturního a jazykového kontextu.

БРАТ. Суча! Мусор!

BRATR. Kurva! Ty hajzle!

Ruské slovo *mysop* v překladu do češtiny znamená odpad nebo smetí, což se v českém prostředí jako nadávka nepoužívá. Z kontextu i bratrova vyjadřování je očividné, že je zde na místě použít výraz, který by majora N. měl urazit více, než slovo smetí. I s ohledem na první nadávku je jasné, že je zapotřebí použít mnohem expresivnější slovo, než jen smetí či odpad.

5.2. Překlad matematických jevů

Tato divadelní hra je matematikou propletená od začátku až do samého konce. Je v ní popsáno spousta matematických úloh. Všechny jsou však objasněny velmi jednoduše, jelikož jsou určeny pátému ročníku základní školy. Sám autor většinu čísel vypisuje slovy, já jsem si v některých případech dovolila číslovky zanechat ve formě čísel z toho důvodu, že v českém jazyce se ve spoustě případech vypsání číslovek slovy jednoduše nepoužívá. V této podkapitole bych chtěla zmínit i problematiku slov, která mají dvojí význam, jelikož s jedním takovým jsem se během překládání setkala. Konkrétně v dějství 5, kdy za bratrem cyklisty do bytu přichází jeden jeho známý.

КОРЕНЬ. (входит) Привет. А, ты занят. Ну, тогда я позже.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Стой. Кто ты?

КОРЕНЬ. Просто живу здесь.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Где?

КОРЕНЬ. В учебнике.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Из какой задачи?

КОРЕНЬ. Я не из задачи, я вообще. Ладно, я пошел.

ОДМОЦНИНА. (пřichází) Чау. А, ты nemáš čas. Tak já přijdu později.

ВЫШЕТРОВАТЕЛЬ. Стůj. А ты jsi kdo?

ОДМОЦНИНА. Já tady jenom bydlím.

ВЫШЕТРОВАТЕЛЬ. Kde?

ОДМОЦНИНА. V učebnici.

ВЫШЕТРОВАТЕЛЬ. Z jaké jsi úlohy?

ОДМОЦНИНА. Já nejsem z úlohy, jsem prostě tady. No nic, tak abych šel.

Ruské slovo *корень*, stejně jako jeho český překlad kořen, má více významů. Může to být kořen stromu, zubu, vlasu nebo slova. V ruském jazyce je to však i odmocnina, což bylo pro náš překlad tou nejvhodnější variantou vzhledem k prostředí, ve kterém se divadelní hra odehrává. U slovíčka odmocnina si dovoluji zmínit ještě jednu skutečnost, nad kterou jsem se v tomto případě pozastavila. V ruštině je rodu mužského, v češtině naopak ženského. Správně bych tedy v dialogu s odmocninou měla použít rod ženský. Nedokázala jsem si však představit situaci, kdy by se například major N. takovým způsobem rozběhnul a začal střílet po ženě. Nehledě na to, že postava odmocniny přišla do bytu člověka, který nemá úplně nejlepší pověst a podle způsobu, jakým se vyjadřuje, se zde změna pohlaví na

ženský rod zkrátka nehodí. Z těchto důvodů je dle mého názoru lepší neměnit zde gramatickou kategorii a ponechat v této situaci rod mužský, jak je tomu v originále.

5.3. Slangové výrazy

„Nespisovná slovní zásoba spjatá se sociálním prostředím, a to pracovním nebo zájmovým, se nazývá slang. Slangová pojmenování jsou omezena zpravidla na mluvené projevy příslušníků určitého povolání nebo pracovní skupiny a váží se tematicky na toto prostředí. Názvu slang užíváme pro označení sociálně diferenciované slovní zásoby souhrnně.“¹¹ Slangové výrazy, především ty současné, občas bývá složité z cizího jazyka přeložit. Může se stát, že slovníky ještě překlad samotného slova neobsahují. V takovém případě je potřeba spokojit se s definicí a popisem slova v originálním jazyce.

*БАРМЕН. Это вы можете узнать внизу страницы. Точнее, могли узнать. Наши завсегдатаи и заядлые **ССЫКУНЫ** всё забрызгали.*
СЛЕДОВАТЕЛЬ. Да, грязь и подтеки.

BARMAN. To si můžete přečíst naspodu stránky. Teda, mohli jste si přečíst. Naši uchcaní štamgasti to pocákali.
VYŠETŘOVATEL. Jo, svinstvo a fleky.

Slangovým výrazem je zde ruské slovo *ссыкун*. Patří do slangu, kterým mezi sebou komunikuje mladá ruská generace. Může mít více významů. Používá se například jako nadávka, v takovém případě by se jeho synonymem dalo nazvat ruské slovo *мус*, což můžeme přeložit jako zbabělec, strašpytel či sketa. V ruském kontextu však tento výraz zní o něco hruběji. Dále *ссыкун* může označovat člověka, který nedokáže udržet moč, nebo chodí velmi často na záchod. V našem případě bychom tento slangový výraz v podstatě mohli použít v obou významech, ale vzhledem k tomu, že scéna se odehrává na pánských toaletách, bylo vhodnější zvolit význam druhý.

¹¹ HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství), str. 23.

5.4. Překlad slovních hříček

Slovní hříčky jsou opravdovým překladatelským oříškem, někdy bohužel i neřešitelným. Při překladu slovních hříček musíme ve většině případech počítat s tím, že ztratí výraznou část svého původního a originálního sdělení. V této divadelních hře se vyskytuje pár takových, které si zaslouží naši pozornost. V jejich případech bude nejlepší rovnou přejít k demonstraci úryvků a poté se zabírat samotným rozbořem jejich překladu.

ПРОСТИТУТКА. Поставьте между ними «плюс» или знак «умножить». Что получится?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. То же самое. Бармен и пешеход.

*ПРОСТИТУТКА. А вот и нет. Будет нечто среднее: **пешеходобармен. Или: пешбар, барпеш...** Как вам удобно.*

PROSTITUTKA. Dejte mezi ně znaménko „plus“ nebo „krát“. Co z toho vyjde?

VYŠETŘOVATEL. To samé. Barman a chodec.

PROSTITUTKA. Ale ne. Vyjde něco mezi: chodcobarman, nebo chodrman, barmodec...Jak se vám to hodí.

V případě této slovní hříčky je důležité zachovat spojení dvou slov dohromady, tedy vytvořit složeninu a pokusit se, aby vyzněly legračně, což vůbec není složité. Samotná postava prostitutky a její myšlenka je totiž v tomto dialogu legrační až komická.

*ПРОСТИТУТКА. О Витгенштейне, о французских дадаистах... Он еще сказал такое слово... Как же там... **Плюплюбаш.***

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Плю-плю...

ПРОСТИТУТКА. Мокрое дерево, плюплюбаш. Это новояз, Тристан Тцара. Он выдумал новый язык.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Так, интересно.

PROSTITUTKA. O Wittgensteinovi, o francouzských dadaistech... Ještě řekl takové slovo...Jak to jenom... Plyplybaš.

VYŠETŘOVATEL. Plyply...

PROSTITUTKA. Мокрый стrom. Plyplybaš. Новоřeč Tristana Tzary. Vymyslel nový jazyk.

VYŠETŘOVATEL. Aha, zajímavé.

Další případ slovní hříčky se objevuje opět v dialogu majora N. s prostitutkou. Cyklista v ní totiž probudil zájem o francouzské dadaisty. Před majorem N. užívá slovo *плюпоюбаш*. Zde opravdu nedokážu odhadnout, co tím prostitutka chtěla říct a jsem si jistá, že v ruštině tento výraz ani neexistuje, proto jsem jej přeložila pomocí transliterace. Transliterace je „přepis jinou abecedou, při níž dochází k zvukovému zkreslení“.¹²

ПЕШЕХОД. С каких это пор вы определяете, что странно, а что нет? Вы что, пуп земли?

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Я не пуп, я пип.

ПЕШЕХОД. Что «пип»?

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Пип. В смысле давлю на клаксон, когда еду. Чтобы сторонились. Иначе задавлю.

ЧОДЕС. Оdkdy určujete, co je zvláštní a co ne? Jste snad středem vesmíru? Пуpek světa, co?

СЫКЛИСТА 2. Пуpek? Já jsem spíš pípák.

ЧОДЕС. Co prosím? Пíпák?

СЫКЛИСТА 2. Пíпák. Маčkám клаксон, když jedу. Aby lidi uhnuli z cesty. Jinak je zajedu. Пíп.

Poslední slovní hříčka je snad jednou z nejtěžších částí překladu této divadelní hry. Mluvíme zde především o ruských výrazech *пуп* a «*пип*». *Пуп* v překladu znamená střed vesmíru. V tomto případě bohužel nebylo možné výraz přeložit pouze takovým způsobem, jelikož by slovní hříčka nedávala žádný smysl. Střed světa se však v českém jazyce dá nazvat i pupkem světa. S tímto výrazem už to bylo jednodušší a do textu zapadl mnohem lépe. Použila jsem tedy slovo *pupek*, nač cyklista 2 odpovídá, že není *pupek*, ale spíše *pípák*. To je samozřejmě úplný nesmysl a je očividné, že si z chodce vyloženě utahuje.

5.5. Překlad medicínských termínů

Poslední část této kapitoly věnujeme překladu medicínských termínů. Ačkoliv je jedním z hlavních zdrojů současné medicínské terminologie internacionalizace,

¹² KNITTLOVÁ, Dagmar a kol. *Překlad a překládání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. 291 s. Monografie. ISBN 978-80-244-2428-6., str.19.

v některých případech skutečně není možné používat doslovný překlad. Ani ne tak proto, že by termín ztratil svůj správný význam, ale v českém prostředí by zněl opravdu nepřirozeně. Opět si ukážeme příklady.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Экзема. Напряженная работа.

ПЕШЕХОД. Не понял.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Видите? Маленькие красные пятна. Экзема на нервной почве. Не бойтесь, это не заразно.

ВЫШЕТРОВАТЕЛЬ. Ekzém. Namáhavá práce.

CHODEC. Nerozumím.

ВЫШЕТРОВАТЕЛЬ. Vidíte? Malé červené skvrny. To je z nervů.

Nebojte se, není to nakažlivé.

V českém jazyce bychom řekli, že špatná psychika může být jedním ze spouštěčů problémů s kůží. Ruské *экзема на нервной почве* je pro češtinu velmi vznešeným výrazem. Doslovný překlad by zde byl ekzém na nervové půdě či bázi. Zkráceně nervový ekzém, což se v našem jazyce také nepoužívá. Proto zde bylo nejlepším řešením pouze dodat, že tento ekzém je z nervů.

*ПРОСТИТУТКА. В день каждая обслуживает по пять клиентов. За эти две недели в общей сложности обе заработали двести шестьдесят семь рублей. Вопрос: сколько за указанный период заработала первая проститутка – то есть я, - при условии, что за час услуг она берет на рубль дороже, а вторая заразилась гонореей и вынуждена была три дня колоть **бициллин** и не работать? Сможешь ответить?*

ПРОСТИТУТКА. Každá za den obslouží pět klientů. Za ty dva týdny si každá vydělala celkem dvě stě šedesát sedm rublů. Otázka: kolik za stanovenou dobu vydělala první prostitutka – tedy já – za předpokladu, že za hodinu služeb si účtuje o rubl víc, a druhá se nakazila kapavkou, musela si tři dny píchat penicilin a nemohla pracovat? Znáš odpověď?

V tomto případě mne jako první napadlo vyřešit překlad slova *бициллин* pomocí transliterace. V českém prostředí je však obecně známo, že kapavka se léčí penicilinovými antibiotiky. Proto jsem termín přeložila jako penicilin a tím provedla překladovou transformaci, kterou nazýváme generalizace. Při generalizaci používáme v cílovém jazyce slovo s obecnějším významem. V tomto případě není

výraz bicillin špatně, patří také do skupiny penicilinových antibiotik, kterými se kapavka léčí. Penicilin je však obecně známější a ustálenější výraz.

5.6. Celkové zhodnocení jazyka a textu přeložené divadelní hry

V předešlé podkapitole jsme u každé postavy charakterizovali, jaký pro své vyjadřování na scéně používá jazyk. Nyní provedeme krátké a obecné zhodnocení jazyka překladu jako celku. Text je z větší části spíše spisovný, objevuje se však i hovorová až nespisovná čeština. Některé postavy mění své vyjadřování podle toho, s kým se zrovna střetávají na scéně. Pokud mluvíme o dialogích, ty jsou v této hře stěžejní. Je na nich postaven celý text divadelní hry, vyjma jevištních poznámek. Monology se ve hře vůbec nevyskytují. V textu se velmi často objevují čísla, matematické jevy, poučky a slovní úlohy poukazující na prostředí, ve kterém se divadelní hra odehrává. Postavy k vyjadřování většinou používají jednoduché větné konstrukce a často svou otázku či odpověď demonstrují jedním nebo dvěma slovy. Obecně je jazyk divadelní hry velmi jednoduchý a pochopitelný, žádná z postav nepoužívá významově složitá slova. Samotné matematické úkony jsou také popisovány jednoduchým, a nikoliv vědeckým či naučným jazykem. Tato skutečnost poukazuje na fakt, že učebnice matematiky, která je prostředím naší divadelní hry, je určena pro žáky pátých tříd základní školy.

ZÁVĚR

Hlavním cílem této bakalářské práce byl překlad divadelní hry *Zmizelý cyklista* (*Исчезнувший велосипедист*). Snažili jsme se o této hře zjistit co nejvíce informací a následně ji podrobně zanalyzovat. Představili jsme si osobnost talentovaného autora, který je pro české publikum zatím neznámý. Před samotným překladem jsme se také zaměřili na problematiku překladu dramatického textu obecně. Ze získaných poznatků jsme poté čerpali během samotného překladu a rovněž při translatologickém rozboru překladu. V analýze divadelní hry jsme se postupně zabývali časem, prostorem, hlavními tématy, konflikty a motivy. Hru jsme také vymezili z hlediska žánru. *Zmizelý cyklista* je tragikomedie, jelikož autor zde mísí tragické prvky s komickými. V kapitole zasvěcené analýze dramatu jsme dále rozebrali jazyk divadelní hry a jednotlivých postav, u kterých jsme kromě jazyka hovořili i o jejich charakteru.

V komentáři k překladu jsme na vybraných úryvcích z divadelní hry demonstrovali a následně odůvodnili jazykové jevy a překladové transformace, ke kterým při převodu dramatu do češtiny došlo.

Tuto divadelní hru jsme si pro překlad vybrali zejména proto, abychom ji představili českým divákům. Současných ruských dramatiků se totiž do českého jazyka překládá velmi málo a myslíme si, že je to velká škoda. Byli bychom velmi rádi, kdyby tato bakalářská práce jakýmkoli způsobem obohatila či inspirovala. Ať už překladatele k překládání ruských autorů, nebo divadla k inscenování ruských divadelních her. Třeba se některému z českých divadel zalíbí i překlad hry *Zmizelý cyklista* tak, jak se nám zalíbil její originál.

PRAMENY A LITERATURA

PRAMENY

1. KOSTĚNKO, Konstantin. Zmizelý cyklista (Isčeznuvšij velosipědist). Divadelní knihovna Sergeje Jefimova. Dostupné z: <https://theatre-library.ru/authors/k/kostenko>.

LITERATURA

1. Česko-ruský mluvník. 1. vyd. Brno: Lingea, 2008, 412 s. ISBN 978-80-87062-38-8.
2. DUTKOVÁ, Eliška, Bc., Problematika disociativní poruchy identity; vedoucí práce Mgr. Zuzana Janotková, Pražská vysoká škola psychosociálních studií. [online]. [cit.04.05.2021]. Dostupné z: http://www.pvsps.cz/data/2017/03/02/10/dutkova_eliska__bc._-_2014.pdf.
3. GRAMATIKA současné ruštiny, Lingea, 2012, ISBN 978-80-87471-45-6
4. HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).
5. KNITTLOVÁ, Dagmar a kol. *Překlad a překládání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. 291 s. Monografie. ISBN 978-80-244-2428-6.
6. LEVÝ, Jiří a Karel HAUSENBLAS. Umění překladu. 2., dopl. vyd. Praha: Panorama, 1983. Pyramida (Panorama).
7. MORÁVKOVÁ, Alena. Překlad dramatu. In HRALA, Milan (ed.). *Český překlad 1945-2003*. Praha: Univerzita Karlova, 2003, s. 51-53. ISBN 80-7308-083-4.
8. PAVLOVSKÝ, Petr. *Základní pojmy divadla: teatrologický slovník*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Libri & Národní divadlo, 2004, 348 s. ISBN 80-7258-171-6.
9. VELTRUSKÝ, Jiří. *Drama jako básnické dílo*. Vyd. 1. Brno: Host, 1999. 168 s. Strukturalistická knihovna; sv. 1. ISBN 80-86055-60-4.
10. VYCHODILOVÁ, Z.: *Vvedenje v teoriju perevoda dlja rusistov*. Olomouc, 2013, ISBN 978-80-244-3417-9.
11. ZDEŇKOVÁ, Marie et al. *Základní pojmy divadla: teatrologický slovník*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004. 348 s. ISBN 80-7277-194-9.

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. Электронная Библиотека ЛитМир. Костенко, Константин Станиславович. Пьесы. [online] [cit. 29.04.2021]. Dostupné z: <https://www.litmir.me/a/?id=288759>.
2. «Далеко, на квадратной Земле» Костенко Константин Станиславович - описание книги. Шляпа волшебника. Издательство АСТ. [online]. [cit. 03.05.2021]. Dostupné z: <https://ast.ru/book/daleko-na-kvadratnoy-zemle-833617/>.
3. PLAV. Měsíčník pro světovou literaturu. Překladařství je řemeslo, ve kterém se lze pořád zdokonalovat [online]. [cit. 03.05.2021]. Dostupné z: <https://www.svetovka.cz/2019/07/04-2019-rozhovor2/>.
4. Журнал Театр. Францева, Мария. Умер драматург Константин Костенко. Все о театре в России и мире [online]. [cit. 28.04.2021]. Dostupné z: <http://oteatre.info/umer-dramaturg-konstantin-kostenko/>.

РЕЗЮМЕ

Основной темой и также главной целью нашей бакалаврской работы является перевод пьесы «Исчезнувший велосипедист», которую написал очень талантливый драматург и писатель - Константин Станиславович Костенко. Именно с этой пьесой он стал победителем конкурса «Кульминация» в 2019 году. К сожалению, его наградили посмертно. Было ему 53 года. Наш перевод является первым переводом пьесы «Исчезнувший велосипедист» с русского языка на чешский. Также эта драма станет первым произведением писателя Костенко, переведенным на чешский язык.

Существует несколько причин, почему мы выбрали именно этот текст. В первую очередь, русских современных пьес в чешских театрах видно очень редко. Поэтому наши зрители почти не имеют понятие, что такое русский современный театр, и чем новые пьесы отличаются от театральной классики. Спрашивая чешского человека, вспомнит-ли он некоторые русские имена, связанные со современной театральной деятельностью, можно получить такие же ответы – либо он никого из русских драматургов не знает, либо ему придут в голову только те, пьесы которых уже можно было увидеть на сценах чешских театров. Например, Иван Вырыпаев, Василий Сигарев, Николай Коляда, Галина Синькина или Братья Пресняковы. Этими фамилиями заканчивается сознание чешского общества о современной русской драматургии. Мы воспользовались возможностью, чтобы с помощью нашего перевода принести в нашу среду новую пьесу, новую фамилию и расширить обзор тем, кого интересует театр. Таким образом, мы просто хотели ознакомить чешских зрителей и читателей с маленькой частью современного русского театрального искусства, и показать стиль и мысли писателя, который у нас пока не известный.

Бакалаврская работа имеет пять самостоятельных глав. Мы постепенно занимались в ней: биографией и творческой деятельностью Константина Костенко, вопросом перевода драматических текстов и самым переводом пьесы «Исчезнувший велосипедист». Мы анализировали и комментировали текст произведения в третьей и пятой главах. В состав нашей бакалаврской работы входят также библиография и список всех используемых источников. В приложении находится оригинальный текст пьесы на русском языке. Содержание всех глав бакалаврской работы мы подробнее опишем ниже.

В первой главе мы коротко описали личность Константина Костенко, русского драматурга и писателя, который восхищался всеми видами литературы уже с самых юных его лет. Родился он в Приморском крае, в городе Артем, где после успешного завершения учебы устроился на первую работу в издательстве «Пронин». Можно сказать, что Костенко провел всю свою жизнь в окружении литературы, хотя в эти годы он еще не писал. Скоро ему захотелось заниматься писанием литературных произведений, а не только изданием книг других писателей. Начал он тогда писать и, пять лет спустя, у него было уже написано 18 пьес. Некоторые его произведения стали известными не только в России, а даже в других странах. Его пьесы можно было увидеть, например, в Польше, Болгарии, Сербии или в Литве. За свои творчества получил много значительных наград. Благодаря его произведениям, он стал победителем на разных конкурсах и фестивалях драмы, как например, «Текстура», «Евразия» или «Кульминация».

Во второй главе мы обсуждали тему перевода пьес и их позицию среди остальных литературных текстов. Основную литературу здесь представляет творчество одного из главных чешских теоретиков перевода и литературоведа, которого зовут Иржи Левый. Речь идет, прежде всего, о его произведении «Искусство перевода», в котором одна из глав посвящена именно переводу драмы. Левый описывает, на что переводчик должен обращать внимание при переводе пьесы и в чем этот текст отличается от других художественных текстов. Самыми главными в каждой пьесе являются диалог и монолог, на которых стоит весь драматический текст. В нашей драме персонажи пользуются только диалогом. Мы, как переводчики-любители, должны понимать важность диалога, потому что он творит весь содержание и характеры персонажей. Без достаточного понимания диалогу нельзя ни читать текст, ни переводить его, потому что все можно узнать только из диалога. Книга «Искусство перевода» читается до сих пор, несмотря на то, что она была написана в 1963 году, и некоторые тенденции теории перевода художественных текстов изменились.

В третьей главе нам надо было провести анализ пьесы «Исчезнувший велосипедист» и продемонстрировать, что мы это произведение действительно поняли. Этот факт имеет огромное для нас значение, потому что без достаточного понимания тексту не было бы возможности сделать доброкачественный перевод. Поэтому в настоящей части бакалаврской работы

мы обсудили все аспекты драмы, как время, простор, содержание, тему, язык, жанр, структуру, мотивы и конфликты. Время пьесы неопределенное. Автор нигде не намекает конкретную дату. Текст драмы разделен на 10 глав, которые стоят в хронологическом порядке. Содержание в принципе простое. Велосипедист исчез и начинается исследование. Старший следователь по особо важным делам майор Н. прослушивает всех знакомых велосипедиста и хочет добраться правды, причем встречает разные типы людей из учебника математики для 5-ого класса, в котором все живут. У каждого из них есть своя математическая задача, которую им надо выполнять каждый день при соблюдении всех правил учебника. На первый взгляд появляется перед нами комичная ситуация. Если посмотреть ближе и глубже, то понимаем, что перед нами открывается жизнь не только обитателей учебника математики, но также нормальных людей, решающих проблемы своей повседневной жизни. В анализе мы постепенно знакомимся с характером всех выступающих персонажей, которые мы разделили на главные и побочные персонажи. Главными героями драмы являются пешеход и майор Н., потому что они выступают в ней с начала до самого ее конца. Остальными, то есть побочными персонажами, являются жена пешехода, мать и брат велосипедиста, бармен, проститутка и велосипедист 2. Специфическим персонажем является велосипедист, который в пьесе вообще не выступает, но от его исчезновения разворачивается вся история. Анализ дальше показывает, на каком языке говорят герои нашей драмы. По жанру эта пьеса является трагикомедией – драматическим произведением, которое несет признаки как комедии, так и трагедии. Автор смешивает комичное с трагичным. Таких ситуаций в пьесе «Исчезнувший велосипедист» много. Вспомним, например, последнюю сцену, когда умирает пешеход. Это является трагическим элементом. В его квартиру приходят санитары, которые похожи на математические символы – в этот момент происходит смешение трагедии с комедией и смерть пешехода уже не является в наших глазах настолько страшной. Автор пытается вырвать нас из этого несчастного контекста чем-то смешным и комичным. В пьесе находятся две формы речи – литературная и разговорная. Разговорной формой речи пользуется брат велосипедиста, который употребляет много вульгаризмов, и бармен, который в одной из сцен пользуется сленговым выражением. Форма

речи майора Н. зависит от того, с кем на данный момент разговаривает. Остальные персонажи используют главным образом литературную форму речи.

Четвертая глава является для нашей бакалаврской работы основной, так как она содержит перевод пьесы «Исчезнувший велосипедист» на чешский язык. При переводе мы пользовались мыслями и правилами перевода драмы Левого, которые он описал в произведении «Искусство перевода». Именно им была посвящена одна из предыдущих глав. Мы сразу поняли, что создать качественный перевод художественного текста не является как раз простой задачей, особенно когда у нас пока нет профессионального переводческого опыта. Мы убедились в том, что при переводе художественных текстов не хватает нам только хорошее владение обоими языками. Ведь всегда существуют несколько вариантов перевода и нам необходимо выбрать тот правильный, который больше всех подходит нашей ситуации. Переводчики драм должны обращать внимание, прежде всего, на то, что их произведение может попасть в театр, где произойдет его постановка. Это значит, что текст должен быть достаточно понятным для читателей и зрителей. Но, самое главное, он должен быть написан такой формой, чтобы у актеров на сцене не возникали проблемы с его произношением. Актеры помогают устроить определенный образ драмы. Без хорошего высказывания это является невозможным. Переводчик постоянно должен принимать решения, в процессе которых возникает новый текст. Нам всегда надо обращать внимание на то, что после нашего перевода текст попадает в другую культурную среду, которая может сильно отличаться от среды исходной. В таком случае, нашей задачей не является только качественный перевод, но также перенос текста в другую среду таким образом, чтобы был воспринят. Мы хотим, чтобы люди поняли главные мысли автора, несмотря на разные культурные и социальные отличия. Именно в этом заключена суть переводческой обработки художественных текстов.

В пятой главе мы занимались описанием перевода и нами в нем выбранных решений. Глава разделена на пять меньших статей, каждая из которых обсуждает вопрос перевода определенного языкового явления. Мы постепенно занимались переводом вульгаризмов, математических явлений, сленговых выражений, каламбуров и медицинских терминов. У вульгаризмов появились ситуации, в которых не было возможно использовать буквальным

переводом, потому что в чешском контексте они потеряли бы свое значение. Некоторые русские вульгаризмы не существуют как ругательство в чешском языке, поэтому нам пришлось заменить их словами с другим значением. Переводить математические явления было в принципе легко, так как математические задачи были предназначены для учеников 5-ого класса. Некоторые сленговые выражения, а главным образом современные, переводятся очень сложно. Существуют такие русские слова, которые чешские словари пока не содержат. В таких случаях нам необходимо найти значение слова на русском языке и подумать, какое слово лучше всего подходит для нашего перевода. Каламбуры всегда являются непростой задачей для переводчика. Очень часто они являются вопросом нерешаемым. Мы пытались перевести каламбуры таким образом, чтобы они не потеряли ни свое значение, ни юмор, и стали понятными также для чешской публики.

Мы уверены в том, что наша бакалаврская работа полностью отвечает теме и цели, которые мы ей в начале определили. Мы надеемся, что она станет полезной и желаем, чтобы она помогла расширить понятие не только о русском современном театре, но и о театре вообще. Может быть, она вдохновит переводчиков, которые начнут переводить пока не известные нам авторы, или другие тексты Константина Станиславовича Костенко. Мы старались воспользоваться всеми своими знаниями для того, чтобы сделать качественный перевод, несмотря на различия между русским и чешским языками. При этом мы пытались соблюдать правила и стратегии перевода драмы, описанные Левым. Мы выбрали эту драму для нашего перевода по многим причинам. Одной из них стало то, что нам действительно понравилась пьеса «Исчезнувший велосипедист» сразу после первого прочтения. Мы надеемся, что чешские читатели и зрители найдут интерес в творчестве Костенко, так как мы его нашли.

РЎІЛОНА

Константин Костенко

Исчезнувший велосипедист

(Задача по математике)

1

Что-то вроде ж/д- или автостанции. Надпись: «Пункт А».

ЖЕНА. (помогая мужу надеть рюкзак) Я положила тебе бутерброды с сыром и яблоко. Там же найдешь кофе в термосе. Поешь в пути, если проголодаешься. Хорошо?

ПЕШЕХОД. Хорошо. Спасибо.

ГОЛОС ДИСПЕТЧЕРА. Внимание, пешеход из задачи номер триста шестьдесят пять, до вашего выхода осталось две минуты. Приготовьтесь.

ЖЕНА. Когда будешь идти, следи за секундомером. Он есть на твоём мобильном телефоне.

ПЕШЕХОД. Зачем?

ЖЕНА. Подумай, ты много лет ходишь из пункта А в пункт Б. Время идет. Твои ноги уже далеко не те.

ПЕШЕХОД. Думаешь, я больше не могу передвигаться со скоростью четыре километра в час?

ЖЕНА. Печально это осознавать, но возраст не щадит нас. Давай посчитаем. По условиям задачи ты должен идти со скоростью четыре километра в час. Сколько это будет в минуту?

ПЕШЕХОД. Около шестидесяти семи метров.

ЖЕНА. Делим еще раз на шестьдесят... Получаем: один метр одиннадцать сантиметров. Твоя скорость в секунду. Средняя длина человеческого шага...

ПЕШЕХОД. Пятьдесят сантиметров.

ЖЕНА. Получается, что для того, чтобы идти с заданной скоростью, в секунду тебе нужно делать, как минимум, два шага. Следи за секундомером. Просто поглядывай. Договорились?

ПЕШЕХОД. Хорошо, так и сделаю.

ГОЛОС ДИСПЕТЧЕРА. Внимание, пешеход из задачи номер триста шестьдесят пять... До времени вашего отправления осталась одна секунда, две... Счастливого пути.

ПЕШЕХОД. Ну всё, пошел.

ЖЕНА. Позвони, как будешь возвращаться. Я приготовлю обед.

Пешеход идет.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. (преграждая путь) Прошу прощения. Вы пешеход?

ПЕШЕХОД. Да, а что?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Задача о пешеходе и велосипедисте? Я не перепутал?

ПЕШЕХОД. Кто вы и что хотите?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Старший следователь по особо важным делам майор Н. Мы можем поговорить?

ПЕШЕХОД. Простите, не могу.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Торопитесь?

ПЕШЕХОД. Да.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Боюсь, поговорить все же придется.

ПЕШЕХОД. Товарищ следователь, задача, в которой я живу, гласит: из пункта А со скоростью четыре километра в час вышел пешеход. В это же самое время из пункта Б со скоростью девять километров в час выехал велосипедист.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Расстояние между двумя пунктами пятьдесят два километра. Вопрос: через какое время пешеход и велосипедист встретятся в пункте Ц? Уважаемый господин пешеход, всё это давно известно. Вам некуда торопиться. Давайте лучше спокойно побеседуем.

ПЕШЕХОД. Вы не поняли? У меня работа.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Не думаю, что вы и ваш коллега встретитесь сегодня в назначенное время.

ПЕШЕХОД. Почему?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Он бесследно исчез.

ПЕШЕХОД. Кто?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Господин велосипедист.

ПЕШЕХОД. Но это невозможно. Куда исчез? Почему?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Это я и пытаюсь выяснить.

ПЕШЕХОД. Что случилось? Расскажите.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. С этого, пожалуй, и нужно было начать. Я только что из пункта Ц. Там зафиксировано место преступления.

ПЕШЕХОД. Случилось что-то ужасное?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Не знаю. Возможно. На земле был найден велосипед... Трава перемята, что указывает на признаки борьбы... Там же найдено несколько длинных волосков.

ПЕШЕХОД. Чьи? Преступника?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Не могу ответить. С этим работают криминалисты. Чуть дальше, метров на двести, найден еще один предмет.

ПЕШЕХОД. Какой?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Велосипедная перчатка. Вся в крови.

ПЕШЕХОД. Чья кровь?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Перчатка на ДНК-анализе. Используем самые новейшие технологии. Не беспокоитесь, мы всё выясним.

ПЕШЕХОД. Когда это произошло?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Вчера. Вы ходили на встречу с велосипедистом вчерашним утром?

ПЕШЕХОД. Да, как всегда. До пункта Ц и обратно. Это ритуал. Но что если он дома? В пункте Б.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Я созванивался с местным оперуполномоченным. Нет. Ушел вчера в десять утра и до сих пор не вернулся.

ПЕШЕХОД. Что это? Убийство?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Пока всего лишь пропажа. Тело не найдено.

ПЕШЕХОД. Всё это очень неожиданно.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Не только для вас, поверьте.

ПЕШЕХОД. Я привык ходить, понимаете? Из пункта А в пункт Б.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Прекрасно понимаю.

ПЕШЕХОД. В самом пункте Б я никогда не был. Это не указано в условиях задачи. Я доходил до промежуточной точки – то есть пункта Ц, - и там, встретившись с велосипедистом...

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Ну-ну, не волнуйтесь. Мы обязательно всё выясним. Хотите прогуляться со мной?

ПЕШЕХОД. Куда?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. В пункт Б.

ПЕШЕХОД. Зачем?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Опросим свидетелей. Родственников, соседей, знакомых. Идете?

ПЕШЕХОД. Думаете, я там нужен?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Пока будем добираться, задам вам ряд вопросов. Заодно остановимся в пункте Ц. Увидите всё своими глазами.

ПЕШЕХОД. Хорошо. Сейчас, минуточку.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Конечно, конечно.

ПЕШЕХОД. *(подходит к жене)* Слышала?

ЖЕНА. Это ужасно.

ПЕШЕХОД. Катастрофа. Придется помочь следствию. Думаю, к обеду меня лучше не ждать.

ЖЕНА. Все равно звони, как будешь возвращаться. Разогрею ужин.

ПЕШЕХОД. *(возвращаясь к следователю)* Можем идти?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Да, не будем терять время.

ПЕШЕХОД. Вы не на машине?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. В моей задаче тоже есть четко зафиксированные условия. Никакого персонального транспорта. Передвигаюсь, как вы. Пеший следователь. Что у вас с рукой? Порезались?

ПЕШЕХОД. За ужином разбил стакан. Пришлось забинтовать. Это случилось два дня назад, то есть позавчера.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Рана до сих пор кровоточит. Видимо, я слишком сильно сжал вашу руку при рукопожатии. Подождите, у меня кусочек ваты. Промокну. Вот так, порядок. Итак, поговорим о потерпевшем?

ПЕШЕХОД. Значит, все-таки потерпевший?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Имейте в виду, я не знаю, что с вашим коллегой. Он мог сбежать в неизвестном направлении, инсценировав собственное убийство. Его могли на самом убит, расчленив, бросить труп в реку или овраг... Всё это только версии.

ПЕШЕХОД. То есть до тех пор, пока не будет найдено тело...

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Сейчас у нас только предположения. Тем не менее, по инструкции я должен был возбудить уголовное дело по статье сто пять: «убийство». Без этого невозможно запустить механизм следствия. Понимаете?

ПЕШЕХОД. Да.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Отсюда и «потерпевший». Чистая формальность.

ПЕШЕХОД. Значит, я могу до самого последнего момента надеяться на то, что он жив?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Мы оба будем надеяться. Позвольте задать вопрос?

ПЕШЕХОД. Да, пожалуйста.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Как долго вы его знали?

ПЕШЕХОД. Точно не помню. По-моему, с тех самых пор, как в каком-то учебнике по арифметике впервые появилась эта задача: обо мне и... потерпевшем. Кажется, это было до начала последней мировой войны.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Вы хорошо сохранились.

ПЕШЕХОД. В смысле? Ах, да! Спасибо. Слежу за здоровьем. Это помогает.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Ясно. Каким он был? Можете описать?

ПЕШЕХОД. В смысле? Внешность?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Его внешность знакома мне по фотографиям. Характер, привычки... Расскажите об этом.

ПЕШЕХОД. Даже не знаю, что ответить.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Как он себя вел? Вспыльчивый, флегматичный?

ПЕШЕХОД. Он часто молчал.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. То есть не любил общаться?

ПЕШЕХОД. Нет, почему же, любил, но не очень. Говорил, в основном, я.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Молчал как?

ПЕШЕХОД. Что значит как?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Есть два вида молчания. Кто-то молчит от глупости, потому что его голова пуста и ему нечего сказать. А кто-то, наоборот, от обилия зрелых и умных мыслей. Боится расплескать их понапрасну, понимаете? Болтая языком. Моя личная теория.

ПЕШЕХОД. Мне кажется, он был именно таким.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. То есть его интеллектуальные способности были выше среднего?

ПЕШЕХОД. Не дурак. Определенно. Говорил редко, но по делу.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Извините. Лечебные процедуры. *(мажет кожу из тюбика)*

ПЕШЕХОД. Что это?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Экзема. Напряженная работа.

ПЕШЕХОД. Не понял.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Видите? Маленькие красные пятна. Экзема на нервной почве. Не бойтесь, это не заразно.

ПЕШЕХОД. Я не боюсь.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Да, так и бывает. Сначала вы молоды и верите в то, что можете искоренить преступность, а затем давитесь на ужин холодными макаронами, болеете экземой и простатитом и больше ни во что не верите. Просто выполняете свою работу.

ПЕШЕХОД. Извините, вы сказали, в пункте Б нужно будет опросить свидетелей?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Этим я и займусь.

ПЕШЕХОД. С кого начнете?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. У велосипедиста есть мать. Он говорил вам?

ПЕШЕХОД. Кажется, да.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. С нее и начнем.

2

Квартира велосипедиста. Входит пожилая женщина.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Добрый день. Старший следователь по особо важным делам майор Н.

МАТЬ. Кто это с вами?

ПЕШЕХОД. Я и ваш сын вместе работали.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Ваш сын не звонил?

МАТЬ. Прошло больше суток. Никаких известий. Так вы, значит, работаете, да?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Мы можем присесть?

МАТЬ. Здесь вам что, постоянный двор?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Я веду дело об исчезновении. Мне нужно, чтобы вы ответили на некоторые мои вопросы.

МАТЬ. Я не обязана это делать.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Отказ от дачи показаний равносителен препятствию расследования.

ПЕШЕХОД. Нам нужно понять, что произошло. Я знаю, вы тоже в этого хотите.

МАТЬ. Молчите, вас не спрашивали. С каких пор ваша поганая контора помогает людям? Что вы можете сделать? Вернуть мне сына?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Почему бы нет.

Мать плачет.

Успокойтесь, пожалуйста.

МАТЬ. Оставьте меня в покое! Уйдите!

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Женщина, я не уйду, пока всё не узнаю. Я понимаю, вам в данную минуту тяжело. Я понимаю вас, как никто другой.

МАТЬ. Что вы можете понимать?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. У меня тоже есть мать.

МАТЬ. А дети?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. К сожалению, не обзавелся.

МАТЬ. Тогда о чем мы говорим?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Простите, я могу курить?

МАТЬ. Черт с вами, курите.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Поймите, нам нужно найти истину. Ведь если это тяжкое преступление, то лучше действовать по горячим следам. Мы не можем исключать ничего. Даже версию о серийном убийце. Могут быть другие жертвы. Помогите, прошу вас.

МАТЬ. Ладно, спрашивайте, что хотели.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Спасибо. Итак, вчера ваш сын отправился на работу. Правильно?

МАТЬ. Да.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Это было утром. Что было накануне, не помните?

МАТЬ. Прошлым вечером?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Кто-нибудь к нему приходил? Друзья, соседи... Звонки по телефону... вспомните всё, что было.

МАТЬ. Никто не приходил и никто не звонил. Он весь вечер просидел у себя в комнате.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Он всегда сидел в комнате по вечерам?

МАТЬ. Нет. Бывало, что уходил.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Куда?

МАТЬ. Есть тут одно заведение. Не самой лучшей репутации.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. В ста метрах, через улицу. Алкогольный бар. Вы о нем говорите?

МАТЬ. Да. У него еще такое название...

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Знаю. «Три целых четырнадцать сотых». С кем он там встречался, вам известно? Вообще, у него было много друзей или нет?

МАТЬ. Не думаю. Два-три приятеля, не больше.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Кто они, можете назвать?

МАТЬ. И одна подружка. Вот уж кто мне точно не нравился.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Подружка?

МАТЬ. Я говорила: не водись с этой шалавой, она не доведет тебя до добра. Но разве кто-то слушает родителей? Не знаю, чем она его околдовала.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Кто она?

МАТЬ. Сначала представилась мне парикмахершей из пятьдесят шестой задачи. Про парикмахершу и маникюршу из салона красоты. Думала, не самая худшая партия для велосипедиста. Но, как оказалось, всё было абсолютно не так.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Что же было на самом деле?

МАТЬ. Проститутка. Вот кто она.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. То есть не ругательство. Профессия.

МАТЬ. Из задачи номер двадцать пять. Про захолустный бордель. Слыхали о таком?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Значит, ее можно найти там. Правильно?

МАТЬ. Ага, как же, сидит и ждет. Шляется по всему учебнику. Где только не встретишь ее поганое грудастое тело. Ну что, рассказывать дальше?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Да, если вам что-то известно.

МАТЬ. В том-то и дело, что мне ничего неизвестно. Вы, наверное, думаете, мой сын часто со мной говорил. Как бы не так. Всё держал в себе. Его отец летчик-истребитель из задачи пятьсот шесть. Такой же молчун. Привык, что вокруг небеса и птицы. Скажу вам так: мой сын погиб давно, за много месяцев до этого.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Как вас понимать?

МАТЬ. Потому что сначала погибает душа, затем тело.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Посмотрите, пожалуйста. Узнаете кого-нибудь из этих людей?

МАТЬ. Кто это?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Входят в число подозреваемых. Взгляните внимательно на лица.

МАТЬ. Нет, никого из них раньше не встречала.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Мы можем осмотреть его комнату?

МАТЬ. Это обязательно?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Да. Вот письменное разрешение прокурора.

3

Комната велосипедиста. Следователь роется в ящиках и коробках.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Не знаете, где письма и фотографии?

ПЕШЕХОД. Кажется, здесь. Похоже на фотоальбом.

МАТЬ. Там же должны быть письма. Если он их сохранил.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Они были?

МАТЬ. А что, нету?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Только фотографии и набор скрепок. И билеты в кино с оторванным корешком. Прошлогодние. Я возьму, вы не против?

МАТЬ. Нет писем, смотрите фотографии. Что я еще могу сказать.

ПЕШЕХОД. Это я и он. Три года назад. Нас сфотографировал почтальон из соседней задачи.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. А здесь? Кто это с ним?

МАТЬ. Отброс и позор семьи.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Точнее, если можно.

МАТЬ. Безработный ублюдок, который живет неизвестно на что.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Из какой он задачи?

МАТЬ. Из задачи про безработного ублюдка и порядочную женщину, которая родила его по неопытности от пожарного. Мой второй сын. Теперь вам ясно?

ПЕШЕХОД. У велосипедиста есть брат?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Как его найти? Он живет здесь, в пункте Б?

МАТЬ. Если вы входили с восточной стороны, должны были увидеть двухэтажные развалюхи. Окна заколочены фанерой. Там давно никто не живет. Селятся только те, кому нечего терять. Конченные ублюдки. Будьте осторожны, вот что я вам скажу.

4

Квартира брата велосипедиста. Входят вооруженный пистолетом следователь и пешеход.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Кто дома? Выходите. Полиция учебника по математике для пятого класса. Эй, хозяин.

ПЕШЕХОД. Пусто. Что будем делать? Ждать?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Вы слышали? Она сказала, он ходит на же-дэ станцию. Ворует уголь из вагонов.

ПЕШЕХОД. Да, но это по ночам.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Кто знает, может, он дежурит там заранее, до наступления темноты. Господи, какая же тут вонь! *(отвечая на телефонный звонок)* Да... Да, я в курсе... У него повестка? На какое время?.. Ясно. Ну что ж, пусть придет завтра... Лучше до обеда, в часиков двенадцать.

БРАТ. *(появляясь за их спинами с двустволкой)* Руки. Руки, я сказал. Поднять вверх.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Спокойно, парень.

ПЕШЕХОД. Ты. Бросай ствол.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Мы всего лишь пришли поговорить о твоём брате.

БРАТ. Ствол на пол, я сказал.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Хорошо, как скажешь. Смотри: опускаю руку, наклоняюсь... *(ловким приемом отбирает ружье)*

БРАТ. Сука! Мусор!

Ударом приклада следователь отправляет хозяина квартиры в нокаут.

5

Брат велосипедиста привязан к стулу.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Эй, ты, сраный ковбой. Просыпайся. Очухался?

БРАТ. Кто вы, мать вашу?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Майор Н., старший следователь по особо важным делам.

БРАТ. Добрались, значит.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Не плюй в помещении. Неприлично.

БРАТ. Куда хочу, туда плюю, ясно? Кровищи полный рот. Надо было сразу вас мочкануть, как только вошел. Пожалел.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Когда в последний раз видел брата?

БРАТ. Он мне такой же брат, как ты. Такая же гниль.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Отвечай, когда и при каких обстоятельствах ты и твой брат встречались в последний раз.

БРАТ. Не помню.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Я жду. Быстро.

БРАТ. Мы не общались. Я и он всегда были на ножах.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Отлично. То же самое сказала твоя мать.

БРАТ. Нашли кого слушать. Она же сумасшедшая.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Значит, у тебя был личный мотив. Так-так-так.

БРАТ. Знаете что... Идите вы оба... На икс и на игрек.

Следователь наносит удар.

БРАТ. Откуда я знаю, куда он пропал?!

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Ах, все-таки пропал! А ведь я об этом ничего не говорил, заметь.

БРАТ. Ой, да ладно. Слухи разлетаются со скоростью света.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Следующий вопрос. Откуда на твоей руке велосипедная перчатка?

БРАТ. Странные вопросы задаете, гражданин следователь. У нас в пункте Б есть магазин спорттоваров. Я туда иногда захожу. Хотите узнать что-то еще? Я к вашим услугам.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Точно такая же перчатка была найдена на месте преступления. Левая. Как такое могло случиться, объясни мне, пожалуйста.

БРАТ. По-вашему, на свете всего одна пара таких печаток?

ПЕШЕХОД. Он прав. Это не может быть зацепкой.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Господин пешеход!

БРАТ. Хотите узнать про брата? Поговорите с одной дамой.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Какой еще дамой?

БРАТ. Да так, есть одна.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Из задачи номер двадцать пять? Где ее можно найти? В баре «Три четырнадцать»?

Брат демонстративно смеется. Следователь наносит удар. Морщится, отбив руку.

Тварь. Отвечай.

ПЕШЕХОД. Зачем всё это, скажите?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Что?

ПЕШЕХОД. Вот это всё.

БРАТ. Я требую адвоката!

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Ты что, блин, в американском фильме? Заткнись.

КОРЕНЬ. *(входит)* Привет. А, ты занят. Ну, тогда я позже.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Стой. Кто ты?

КОРЕНЬ. Просто живу здесь.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Где?

КОРЕНЬ. В учебнике.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Из какой задачи?

КОРЕНЬ. Я не из задачи, я вообще. Ладно, я пошел.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. *(пешеходу)* Задержите его. Кто он?

БРАТ. Это не человек, это квадратный корень. Неужели не видно?

ПЕШЕХОД. В учебнике для пятого класса?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Вы что, блин, за идиота меня держите?

Корень бежит из квартиры.

Стой! *(выбегает)* Ни с места! Стреляю!

Топот, выстрелы.

6

Бар «3,14».

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Давно здесь работаете?

БАРМЕН. С самого открытия. Точнее, с появления задачи про бармена и количества литров, которые вылакали посетители.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Велосипедист часто сюда заходил?

БАРМЕН. Случалось. Захаживал.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. По вечерам?

БАРМЕН. Не только. Мог появиться утром, перед работой.

ПЕШЕХОД. Что он заказывал утром?

БАРМЕН. Кофе. Вечером предпочтения менялись. Пиво, кола, ром...

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Дайте, пожалуйста, лед.

БАРМЕН. Что-то с рукой?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Заверните в салфетку, если можно. Спасибо. Когда он заходил сюда в последний раз?

БАРМЕН. Могу сказать точно. У меня на него записан кредит.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Отлично.

БАРМЕН. Три дня назад. Брал водку с тоником. Попросил порезать лимон. Двенадцать рублей, сорок шесть копеек.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. С кем он обычно встречался?

БАРМЕН. Где, здесь?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Да.

БАРМЕН. Вас интересуют мужчины или женщины?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Меня интересует, с кем он встречался.

БАРМЕН. Со многими. Но подолгу говорил только с одной.

ПЕШЕХОД. Из задачи номер двадцать пять?

БАРМЕН. Вы знаете, что он был единственным, кто носил настоящее, полноценное имя?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Расскажите подробно.

БАРМЕН. Однажды его стала мучить мысль. Так он мне сказал. Задумался: почему он велосипедист? Почему нет нормального имени? Не говоря уже об отчестве с фамилией. Я говорил ему: «Чувак, расслабься, мы все так живем». Но для него это был не аргумент. Пошел в роддом, где когда-то появился... Это ничего не дало. Тогда пошел в ЗАГС и попросил дать книгу регистраций.

ПЕШЕХОД. Регистрация рождений?

БАРМЕН. Да. Открыл нужную страницу. А там, рядом с датой рождения, чернилами: «Велосипедист».

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Его это расстроило?

БАРМЕН. Он не любил распространяться, а я сильно не лез. Помню только, что это как-то изменило его.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Как?

БАРМЕН. Не в лучшую сторону. Замкнулся в себе. Непробиваемая стена. Если раньше там была дверь, то потом и ее не стало. Такое у меня было ощущение.

ПЕШЕХОД. Он не говорил о самоубийстве?

БАРМЕН. Нет. Но он дал себе имя. Сам, никого не спрашивая.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Какое?

БАРМЕН. Джонни. То есть Евгений, Женя. Русский вариант.

ПЕШЕХОД. Джонни – это, по-моему, Иван.

БАРМЕН. Какая разница, если все равно Джонни? Евгением его звали редко. Может быть, это был такой способ самоубийства. Черт знает.

ПЕШЕХОД. В смысле?

БАРМЕН. Новое имя – новая личность. Всё, что было до, перечеркивается. Он этого не говорил. Просто мне вдруг пришло в голову.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Кто-нибудь мог желать ему зла?

БАРМЕН. Знаете, я не обладаю такой способностью – заглядывать в чужие головы. Может, кто-нибудь и желал. Мне не докладывали.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Хорошо, подойдем с другого бока. Скандалы в вашем баре бывают?

БАРМЕН. Случаются.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Велосипедист в них участвовал?

БАРМЕН. Один раз.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. С кем поскандалил?

БАРМЕН. Со мной. Видите ли, ему показалось, что я приписал ему слишком большой долг. Но давайте посчитаем. В тот раз он заказал три текилы по семь рублей, лимон – тридцать девять копеек – и сигареты «Вектор», три рубля двадцать одна копейка пачка.

ПЕШЕХОД. Какие между вами были отношения?

БАРМЕН. Скорее, нейтральные. Он казался мне причудливым. Предпочитаю держаться с такими на дистанции. Одно маленькое дополнение: в тот раз он угрожал мне ножом.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Во время ссоры?

БАРМЕН. Да, стал размахивать им у меня перед лицом. При этом назвал почему-то «серостью».

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Серость? То есть человек недалекий, с ограниченным мышлением.

ПЕШЕХОД. Не помню, чтобы он носил нож.

БАРМЕН. Нож был моим. Вот он, видите? Всегда держу под стойкой.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Для чего?

БАРМЕН. На всякий случай. Порезать лимон или подковырнуть крышку на бутылке. Полезная вещь.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Так-так-так. Нож складной нержавеющей. Два лезвия и штопор.

ПРОСТИТУТКА. *(подходит)* Рассказываешь о Джонни?

БАРМЕН. Да. Это следователь. Интересуется.

ПРОСТИТУТКА. Поговорите лучше со мной, товарищ следователь. Я расскажу вам намного больше.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Вы из какой задачи?

ПРОСТИТУТКА. У нас с Джонни были теплые отношения. Теплее, еще теплее... Почти горячо... Понимаете, о чем я? Ну, так как? Поговорим?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. С удовольствием.

ПРОСТИТУТКА. Только не здесь. Сядем за столик.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Я так понимаю, вы и есть та самая подружка велосипедиста, о которой все говорят.

ПРОСТИТУТКА. Не слушайте всех, товарищ следователь. Общее мнение всегда ошибочно. Слушайте меня. И дайте закурить, если найдется.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Сами до этого дошли?

ПРОСТИТУТКА. До чего?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Я про общее мнение.

ПРОСТИТУТКА. Вы слышали? Я была подружкой Джонни. Это многому меня научило.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Например?

ПРОСТИТУТКА. Хорошо, вот вам пример. *(показывает руками что-то замысловатое)* Что это, можете сказать?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Не имею понятия.

ПРОСТИТУТКА. Видите? В вашем лексиконе нет для этого названия. Поэтому то, что я показала, для вас не существует. Или существует, но выглядит как бессмыслица, правильно же? Или вон те двое. Бармен и ваш знакомый.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Пешеход.

ПРОСТИТУТКА. Поставьте между ними «плюс» или знак «умножить». Что получится?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. То же самое. Бармен и пешеход.

ПРОСТИТУТКА. А вот и нет. Будет нечто среднее: пешеходобармен. Или: пешбар, барпеш... Как вам удобно.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Значит, Джонни – или как его там – увлекался чем-то вроде когнитивной лингвистики? Так?

ПРОСТИТУТКА. Называйте, как хотите. Джонни был необычным парнем, с ним было интересно. Мы говорили о многом.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. О чем?

ПРОСТИТУТКА. О Витгенштейне, о французских дадаистах... Он еще сказал такое слово... Как же там... Плюплюбаш.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Плю-плю...

ПРОСТИТУТКА. Мокрое дерево, плюплюбаш. Это новояз, Тристан Тцара. Он выдумал новый язык.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Так, интересно.

ПРОСТИТУТКА. Нет, в самом деле, если так задуматься... Почему бы не быть просто дереву и мокрому дереву? Это ведь совсем не одно и то же.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Я бы не сказал.

ПРОСТИТУТКА. Просто мы привыкли всё упрощать. Тенденция языка и мышления. Поэтому видим всё в скудных красках. Например, вот это...

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Что?

ПРОСТИТУТКА. Вы, например. Хотите узнать, куда исчез Джонни и совсем не задумываетесь, что произошло на самом деле.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Ну, так и что же произошло?

ПРОСТИТУТКА. У вас только два варианта, так же? Или он где-то прячется, или его убили. Вы не рассматриваете другого, потому что вы не Тристан Тцара и не Джонни.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Ну так подскажите мне другие варианты.

ПРОСТИТУТКА. А что если он просто исчез?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Как можно просто исчезнуть?

ПРОСТИТУТКА. Так. Был и нет. Растворился. Как имя: Джонни. Дж, о, эн, и. Это же звуковые вибрации. Были и погасли.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Это он так говорил или вы снова сами?

ПРОСТИТУТКА. Он сказал, что собирается искать себя.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. В каком смысле?

ПРОСТИТУТКА. Найти свое подлинное «я». Что-то стабильное и нерушимое. Это было его собственное расследование.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Нашел?

ПРОСТИТУТКА. А вы как думаете?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Я спрашиваю вас.

ПРОСТИТУТКА. Естественно, ничего не вышло. Говорил, что с каждой иллюзией, которую он открывает в составе своей личности, он отбрасывает от себя куски плоти. До тех пор, пока окончательно не растворится. Весь, в чистом пространстве.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. В каком году вы с ним познакомились? Или это произошло недавно?

ПРОСТИТУТКА. Как тебя зовут?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Меня?

ПРОСТИТУТКА. Да, хочу узнать.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Это так важно?

ПРОСТИТУТКА. Да, кто ты?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Следователь по особо важным делам майор Н.

ПРОСТИТУТКА. Что, так и зовут? Н.?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Не нравится?

ПРОСТИТУТКА. Бедняжка.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. А ты-то сама кто?

ПРОСТИТУТКА. Я? Просто проститутка. Точнее, первая проститутка. Вторая – моя подруга. Слышал задачу о двух проститутках, которые за две недели обслужили восемьдесят девять клиентов?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Не доводилось.

ПРОСТИТУТКА. В день каждая обслуживает по пять клиентов. За эти две недели в общей сложности обе заработали двести шестьдесят семь рублей.

Вопрос: сколько за указанный период заработала первая проститутка – то есть я, - при условии, что за час услуг она берет на рубль дороже, а вторая заразилась гонореей и вынуждена была три дня колоть бициллин и не работать? Сможешь ответить?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Что, вот так сразу, навскидку? Нет, извини.

ПРОСТИТУТКА. У тебя грустные глаза.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. В самом деле?

ПРОСТИТУТКА. Мне кажется, ты такой же одинокой.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Как кто?

ПРОСТИТУТКА. Оплачиваешь ипотеку?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Да, я по уши в кредитах.

ПРОСТИТУТКА. В тебе есть что-то настоящее.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Джонни был таким же?

ПРОСТИТУТКА. За это я его и любила. Я в сортир. Ты со мной или посидишь тут?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Постой.

ПРОСТИТУТКА. Что?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Где ты была вчера днем? Примерно с десяти до часу.

ПРОСТИТУТКА. Расскажу, когда вернусь, хорошо? Мне надо. Честно.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Ладно, иди, я подожду.

Проститутка уходит.

ПЕШЕХОД. (*подсаживаясь*) Я вам еще нужен? Может, я уже пойду?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Сложно усидеть на месте?

ПЕШЕХОД. Честно говоря, да. Мне всегда было легче ходить.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Понимаю. Но вы все же потерпите.

ПЕШЕХОД. Потерпеть что?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Пойдем вместе. Мне еще раз нужно будет заглянуть в пункт Ц.

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. (*входит с велосипедом*) Мне сказали, здесь кто-то спрашивал про Евгения.

Бармен указывает на следователя.

Вы ведете дело о его исчезновении?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Кто вы?

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Второй велосипедист из задачи триста шестнадцать.

Евгений там иногда подрабатывал.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Задача о двух велосипедистах?

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Да. Один едет из пункта А, другой из пункта Б.

ПЕШЕХОД. Вы тоже из пункта А?

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Что в этом удивительного?

ПЕШЕХОД. Ничего. Просто я вас там ни разу не видел.

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Я вас, между прочим, тоже. Даже не знаю, кто вы.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Это пешеход.

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Да, но это ведь не делает его автоматически жителем пункта А. Где на вас написано, простите, что вы из пункта А?

ПЕШЕХОД. Это написано не на мне, это написано в учебнике. Задача триста шестьдесят пять. Можете открыть и посмотреть.

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Странно.

ПЕШЕХОД. Не вижу в этом ничего странного. Странно, скорее, то, что я говорю вам, что живу в пункте А, а вы мне почему-то не верите.

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Кто вам такое сказал?

ПЕШЕХОД. Что сказал?

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Что я вам не верю.

ПЕШЕХОД. Потому что вы себя так ведете. Да еще постоянно повторяете: «Странно».

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Неправда.

ПЕШЕХОД. Если так пойдет, вы еще, чего доброго, заявите, что я тоже кажусь вам странным.

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Так и есть.

ПЕШЕХОД. Но я не страннее, чем вы.

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Но вы же не станете лишать меня такого права – считать странными тех, кто странно себя ведет.

ПЕШЕХОД. С каких это пор вы определяете, что странно, а что нет? Вы что, пуп земли?

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Я не пуп, я пип.

ПЕШЕХОД. Что «пип»?

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Пип. В смысле давлю на клаксон, когда еду. Чтобы сторонились. Иначе задавлю.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Послушайте, послушайте... Пункт А – густонаселенная географическая точка. Не вижу в этом ничего странного и необычного. Вы выходите из нее в одно время, вы – в другое.

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. А возвращаемся, по всей видимости, тоже порознь. Поэтому не встречались. Кстати, кто вы?

ПЕШЕХОД. Вам же сказали. Пешеход.

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Второй велосипедист. Очень приятно.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Вы по делу?

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Да. Хотел поговорить о велосипеде Евгения.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Почему же не о нем самом?

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Потому что нам нем три скорости и ручной тормоз. Мне бы такой не помешал.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. То есть вы хотите получить его велосипед?

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Если можно. А взамен отдам этот. Так можно или нет?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Нет.

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Почему?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Потому что велосипед потерпевшего должны отвезти на склад вещдоков. Если уже не увезли. Над ним будут работать криминалисты. Вы вообще слышали о том, что совершено преступление?

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Потому и приехал. Но я могу подождать.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Чего?

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Когда криминалисты над ним поработают. А потом я бы его забрал. Так можно?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Вряд ли.

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Что ж, жаль.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Стойте. Где вы были вчера в первой половине дня?

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Отдыхал. Там, где я работаю, не пятидневной системы. День работаешь, два отдыхаешь. Удобно.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Где вы в это время находились?

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Дома. Кто может подтвердить? Хозяин собаки из задачи триста четырнадцать. Он видел, как я выбиваю ковер.

ПЕШЕХОД. Это вы убили Евгения?

ВЕЛОСИПЕДИСТ-2. Нет. Я могу идти?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Да.

Велосипедист-2 уходит.

Кто же задает такие вопросы? Убил – не убил. Учитесь работать профессионально.

ПЕШЕХОД. Мне это ни к чему.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. В таком случае, лучше молчать. Вопросы буду задавать я. Куда она пропала, не знаете?

БАРМЕН. Вы мне?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Сказала, что идет в уборную, и вот уже десять минут как нет.

БАРМЕН. Она сказала, что идет в уборную?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Да. Ей было нужно, я отпустил.

БАРМЕН. Зря.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. В чем дело?

БАРМЕН. Пойдемте.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Куда?

БАРМЕН. Покажу вам наш туалет. Сами увидите, что отпускать ее было опрометчиво.

7

Туалет. Одна из стен в виде книжной страницы с отпечатанным текстом.

БАРМЕН. Вот она, наша магическая стена. Никогда не думал, что буду работать в заведении с такой стеной в мужском туалете.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Значит, она прошла сквозь нее? Но как?

БАРМЕН. Видите слово «поезд»? В букве «П» проем. Типа двери. Трогайте, не бойтесь. И в букве «О» тоже. Отдельный люк.

ПЕШЕХОД. Что там? Особый мир?

БАРМЕН. Мир иллюзии и алогизма. Изнанка. Там перестают действовать законы математики.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Вы сказали, туда стремятся многие.

БАРМЕН. Да, самое настоящее паломничество. Стекается вся безбашенная публика. Причем я всегда предупреждаю: «Ребята, - говорю, - не лезьте. Чревато».

ПЕШЕХОД. Сами туда ходили?

БАРМЕН. Один раз, в качестве эксперимента.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. И?

БАРМЕН. Решил, что с меня достаточно. Это же наш учебник. Не заметили? Пятый класс, издательство «Свирель». Край мира, и мы в него уперлись.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Значит, нужно влезть в это слово.

ПЕШЕХОД. Задача номер двести семьдесят девять. Про поезд.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Вижу. «Группа детей из туберкулезного интерната в составе двенадцати человек...»

БАРМЕН. Под руководством лечащего врача они пришли на станцию, в пункт Д. Дождались пассажирского поезда и сели в вагоны. И когда прозвучало объявление о том, что поезд едет в неизвестном направлении...

СЛЕДОВАТЕЛЬ. В неизвестном? Так и говорится?

БАРМЕН. Проверьте.

ПЕШЕХОД. Действительно.

БАРМЕН. Так вот, когда поезд стал набирать ход и были преодолены первые километры, все дети, за исключением врача, внезапно скончались от неизвестной инфекции, никак не связанной с легочным заболеванием.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Непонятная задача. Как она появилась в учебнике?

БАРМЕН. Есть подозрения, что это типографская ошибка. Случайная или намеренная, сказать не могу. Разберетесь лучше меня, если захотите.

ПЕШЕХОД. Что же в ней нужно найти? Какой вопрос?

БАРМЕН. Это вы можете узнать внизу страницы. Точнее, могли узнать. Наши завсегдатаи и заядлые ссыкуны всё забрызгали.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Да, грязь и подтеки.

БАРМЕН. Но я могу вам сказать: в том и заключается оригинальность этой задачи. Это задача без вопроса.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Впервые такое вижу.

ПЕШЕХОД. Что же стало с лечащим врачом? Почему его не взяла инфекция?

БАРМЕН. Гнойничковое заболевание. Принимал антибиотики усиленными дозами. Это и спасло. Но когда он ехал в одном из вагонов, он погрузился в странное состояние. На грани сна. Борясь с антибиотиком, инфекция в его теле вызвала температуру и жар... И, как говорится в задаче, он увидел то самое неизвестное направление.

ПЕШЕХОД. В смысле?

БАРМЕН. Перед ним нарисовалась отчетливая картина. Поезд проносится мимо пунктов А, Б и Ц... Останавливается. Врач и дети выходят на конечной станции и видят над будкой кассы надпись: «Неизвестное

направление». После этого приближается кто-то из местных и задает каверзный вопрос.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Какой?

БАРМЕН. Который отсутствует в задаче. Только так его можно узнать. Садись в пункте Д на поезд, выпиваешь антибиотик, заражаешься и попадаешь в горячечном бреду на станцию, которой не существует в природе. Так говорят.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Значит, если мы туда войдем...

ПЕШЕХОД. Что же это за вопрос?

БАРМЕН. Извините, я из другой задачи.

ПЕШЕХОД. Но вы сказали «каверзный».

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Как нам туда попасть? За стену, имеется в виду. Не в задачу.

БАРМЕН. Возьмите билеты на поезд.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Где?

БАРМЕН. У меня.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Вы извлекаете из этого прибыль, как на аттракционах?

БАРМЕН. Налоги идут в муниципальный бюджет. Ваши билеты будут стоить вам половину цены. Три рубля за двоих. Берете?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Подружка Джонни там?

БАРМЕН. Она сказала, что идет в туалет?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Да.

БАРМЕН. Тогда вам туда. Ваши билеты. Расплатитесь, когда вернетесь.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Может, и Джонни тоже там?

БАРМЕН. Всё возможно.

ПЕШЕХОД. А если застрянем? Потеряемся и не вернемся. Такое с кем-нибудь случалось?

БАРМЕН. Три рубля, пожалуйста.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Пять. Сдачу вернете. Куда влезать? В букву «П»?

8

Обратная сторона математического мира. Следователь и пешеход в полумраке. Звук велосипедного звонка. Ближе, ближе... К нему добавляются другие. Хор звонков. Приближаются. Вместе с этим появляется толпа велосипедистов. Оседлав велосипеды, снуют туда-сюда. Звук звонков оглушителен, невыносим... Наконец, велосипедисты исчезают. Тишина.

9

Подходят к пункту А.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Ну, вот мы с вами и вернулись.

ПЕШЕХОД. Хотите, зайдём ко мне. Жена покормит нас ужином.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. С удовольствием. Но сначала задам один вопрос. Я, наверное, замучил вас своим любопытством.

ПЕШЕХОД. Ничего, я понимаю.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Пятнадцать лет назад вы обратились к психиатру.

ПЕШЕХОД. Откуда вы знаете?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Вас направили в стационар, и вы пролежали там...
Сколько? Месяц, два?

ПЕШЕХОД. Какое это имеет значение?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Всего лишь хочу узнать: какой диагноз вам поставили и что сказал лечащий врач.

ПЕШЕХОД. Вы сами всё раскопали. Зачем спрашивать?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. И все же, с вашей точки зрения. Вы чувствовали, что здоровы, или были дальнейшие рецидивы?

ПЕШЕХОД. Я могу позвонить жене?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Зачем?

ПЕШЕХОД. Сказать, чтобы заранее разогрела ужин. Не хотелось бы сидеть за столом и ждать.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Конечно, звоните. Заодно и я позвоню.

ПЕШЕХОД. Алло.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Алло.

ПЕШЕХОД. Алло.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Алло, говорите.

10

Квартира пешехода. Сидят за столом.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Где же она?

ПЕШЕХОД. Может быть, вышла, я не знаю.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Куда?

ПЕШЕХОД. К соседке. Как вариант.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. А цель?

ПЕШЕХОД. Соль, спички, крупа...

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Какая?

ПЕШЕХОД. Перловая.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Почему именно она?

ПЕШЕХОД. Первое, что пришло в голову.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. На месте преступления нашли вашу кровь. Вам есть, что ответить?

ПЕШЕХОД. Неужели? Кто вам сказал?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Вы видели, я звонил по телефону. Там по всюду ваша кровь и ДНК.

ПЕШЕХОД. Неудивительно, я был там. Практически ежедневно. Приходил, уходил.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. И нарочно брызгали кровью?

ПЕШЕХОД. Почему же она моя?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Потому что у меня был образец. Помните, я промокнул вашу кровь ваткой? Так где же ваша жена?

ПЕШЕХОД. Вспомнил. Она просочилась. Пришлось менять повязку.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Вы потревожили рану? Как? Дрались?

ПЕШЕХОД. Нет.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Что-то крепко сжали рукой? Или это был порез острым металлическим предметом?

ПЕШЕХОД. Каким?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Допустим, этим кухонным ножом.

ПЕШЕХОД. Но я порезался осколком.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Кто вам сказал?

ПЕШЕХОД. Жена.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Значит, вы не помните?

ПЕШЕХОД. Смутно. Я в этот момент думал о другом.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. О чем?

ПЕШЕХОД. О чем-то более важном. Могу я думать о чем-то более важном?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Более важном, чем что?

ПЕШЕХОД. Не скажу.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Почему?

ПЕШЕХОД. Потому что вам неинтересно.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. И все же?

ПЕШЕХОД. Не скажу, и всё.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Так где она? Это, надеюсь, скажете.

ПЕШЕХОД. Могу повторить еще раз: я не знаю.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Может быть, ее никогда не было?

ПЕШЕХОД. Где?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Здесь. Ни раньше, ни сейчас.

ПЕШЕХОД. О чем мы, вообще?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. О вашей жене. Подумайте: она была?

ПЕШЕХОД. Конечно. Иначе какой смысл сидеть и ждать ужина?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Еще раз подумайте. Чувства иногда обманывают.

ПЕШЕХОД. Вас обманывали?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. У меня нет жены.

ПЕШЕХОД. Что же у вас есть?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Волос. Помните, я про него говорил?

ПЕШЕХОД. И что же он вам сказал?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Он искусственный. Полиамид.

ПЕШЕХОД. И о чем это говорит?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. О том, что убийца был в парике. Например, в этом.

Откуда он у вас?

ПЕШЕХОД. Это принадлежит жене.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Которой нет?

ПЕШЕХОД. Она есть.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Где? Не вижу. Взгляните, пожалуйста, на это.

ПЕШЕХОД. Что это?

СЛЕДОВАТЕЛЬ Снимки с камеры слежения. Здесь хорошо видно, как кто-то в таком же парике выходит из пункта А. Теперь обратите внимание на дату. Вчерашнее число. Десять ноль один. Это она?

ПЕШЕХОД. Нет. Это невозможно.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Конечно, невозможно, потому что вы и ваша жена – одно лицо.

ПЕШЕХОД. Чушь! Вы нарочно. Вы видели ее.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Когда?

ПЕШЕХОД. Сегодня, когда мы выходили из пункта А. Там была она.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. В самом деле? Не заметил. А теперь ознакомьтесь, пожалуйста, с этими показаниями.

ПЕШЕХОД. Что это? Кто написал?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Землекоп из задачи сорок четыре. Знаете такого?

ПЕШЕХОД. Впервые слышу.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Как же? А он вас хорошо помнит. Точнее, не вас, а вашу так называемую жену. Он узнал ее по фото. Вы и ваша жена близнецы?

ПЕШЕХОД. *(читает)* Я подговорил закопать тело?! Чушь! Полная ерунда!

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Всё кончено, господин пешеход. Нет смысла отпираться. Рассказать вам, как всё было? Слушайте. Вчера ровно в десять, приняв образ жены и прихватив этот нож, вы отправились на встречу с велосипедистом. Там вы цинично убили его, в процессе борьбы поранив руку и оставив на месте преступления несколько капель крови. Договорившись с землекопом, вы аккуратно перенесли тело в задачу номер сорок четыре и там, как вам казалось, благополучно похоронили жертву.

ПЕШЕХОД. Но без велосипедиста нет задачи. Я остаюсь безработным. Зачем мне лишать его жизни? Подумайте.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Вспомните, какой диагноз вам был поставлен. Диссоциативное расстройство идентичности. Так?

ПЕШЕХОД. Допустим.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. В вас живут два человека. Психопатологии известны такие примеры. Один из самых нашумевших – случай Нормана Бейтса, описанный американцем Робертом Блохом. Опытный психоаналитик, глядя на вас, сказал бы, что в вас живет не до конца преодоленный эдипов комплекс. Ваша мать опекала вас?

ПЕШЕХОД. Как всех детей, ни больше, ни меньше.

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Ну-ну, не лукавьте. Я успел узнать. Она работала нянечкой в детском саду. Задача из учебника четвертого класса. Была уволена за жестокое обращение с детьми. Но вас любила, что называется, до смерти. До синяков и ссадин. Она просила вас надевать женское платье?

ПЕШЕХОД. Вы не смеете!

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Просила или нет?

ПЕШЕХОД. Это личная жизнь!

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Я думаю, она до сих пор вас преследует. Под видом вашей жены. Зачем вы убили коллегу по работе? Всё просто. Несмотря на весь ваш внешний оптимизм и образ трудоголика, на подсознательном уровне вас достала эта ситуация. День за днем, из пункта А в пункт Ц... Четыре километра в час... День за днем. Вы устали. Но признаться в этом было равносильно поражению. Тут-то и подоспели ваши незримые помощницы: мать и жена. Они изрезали велосипедиста кухонным ножом, которым готовили обеды. Тем самым, избавляя вас, как они считали, от бессмысленных прогулок.

ПЕШЕХОД. Что со мной будет?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Пройдете медэкспертизу. Думаю, вас признают невменяемым. Предстоит долгое принудительное лечение. А сейчас позвольте я все же надену на вас наручники.

Схватив нож, пешеход бросается на представителя закона. Борьба.

Что вы делаете?! Остановитесь!

ПЕШЕХОД. Сила давления моей руки на нож равняется двум паскалям. Расстояние от острия ножа до вашего тела десять сантиметров... Ага! Уже пять!

СЛЕДОВАТЕЛЬ. *(применяя усилие)* Пятнадцать!

ПЕШЕХОД. Вопрос: через какое время и на какую глубину вонзится лезвие, если сила сопротивления ваших рук меньше, чем сила давления моих?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Насколько меньше?

ПЕШЕХОД. К чему вам это?

СЛЕДОВАТЕЛЬ. Это важное условие. *(отбросив противника и выхватив пистолет)* Ну вот. А теперь решите мою задачку. Скорость полета пули четыреста метров в секунду. Дульная энергия выстрела равняется примерно пяти джоулям. При этом старший следователь Н. всегда был отличником стрелковой подготовки. Внимание, вопрос: если вы попытаетесь меня зарезать, насколько быстро я успею нажать курок и насколько точно пуля попадет вам в сердце?

Пешеход кидается. Выстрел, другой... Пешеход падает замертво.

Алло, дежурный... Старший следователь по особо важным делам майор Н. Пришлите санитаров... Да, огнестрел... Пункт А, дом пешехода... Спасибо, жду. *(включает радиоприемник; надев резиновые перчатки, рассматривает сквозь лупу нож, помещает его в пакет)*

ГОЛОС ДИКТОРА. *(после музыкального позывного)* А сейчас последние новости из мира математики. Криминальная часть. Найдено тело исчезнувшего накануне велосипедиста. Наш корреспондент сумел дозвониться по горячей линии. Убийцей оказался пешеход из той же задачи. Преступник при поимке оказал сопротивление, в результате чего был убит на месте. Пресс-служба администрации учебника уже сделала заявление: задача номер триста шестьдесят пять будет преобразована: с завтрашнего дня вместо пешехода с велосипедистом там появятся автобус и автомобиль. Новости культуры. В Театре оперы и балета готовятся к премьерному спектаклю с названием «Абсолютная погрешность». По словам режиссера из задачи двести один,

ценителям и знатокам будет представлена оперная постановка о жизни десятичных дробей. «Это история греха, раскаяния и любви, которая побеждает смерть», - так сказал главный постановщик.

Входят санитары, больше похожие на математические символы. Укладывают тело на носилки. Следователь уходит вместе с ними.

И о курсе валют. Доллар из учебника Саймона Макдугала – три копейки, евро – три копейки. Спасибо. Оставайтесь на нашей волне.

Май 2016 г.

ANOTACE

Příjmení a jméno autora: Veronika Smolková

Název katedry a fakulty: Katedra slavistiky, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Název bakalářské práce: Překlad současného ruského dramatu *Zmizelý cyklista (Isčeznuvšij vėlosipėdist)*

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Martina Pálušová Ph.D.

Klíčová slova: Konstantin Kostěnko, Zmizelý cyklista, překlad, drama

Bakalářská práce se zabývá především vytvořením překladu divadelní hry Konstantina Kostěnka *Zmizelý cyklista (Isčeznuvšij vėlosipėdist)*. Kromě samotného překladu bakalářská práce předkládá přehled teorie překládání divadelních her jako specifického uměleckého textu. Blíže se práce věnuje analýze dramatu a translátologickému rozboru textu překládané divadelní hry, ve kterém objasňuje zvolená řešení překladu.

ANNOTATION

First and Last name: Veronika Smolková

Department and Faculty: Department of Slavonic Studies, Philosophical Faculty, Palacký University in Olomouc

Bachelor Thesis Title: Translation of The Contemporary Russian Drama *A Vanished Cyclist*

Bachelor Thesis Supervisor: Mgr. Martina Pálušová, Ph.D.

Key words: Konstantin Kostenko, A Vanished Cyclist, translation, drama

This bachelor thesis tends to create a translation of Konstantin Kostenko's play *A Vanished Cyclist*. Apart from translation, this bachelor thesis formulates overview of translating of dramatic texts. It also focuses closer on analysis of chosen play and specifics of its text, where it describes a process of translation.